

Paris sedával uprostřed stáda a hrával na píšťalu. Jednou právě pozvedal píšťalu k ústům, když se před ním náhle objevily tři krásné bohyně. Héra, manželka vládce bohů Dia, Athéna, bohyně moudrosti a ochránitelka statečných a válečníků, a Afrodita, bohyně krásy a lásky. Paris při pohledu na bohyně úžasem oněměl. Bohyně Héra mu podala zlaté jablko a řekla:

„Paride, rozsud' náš spor. Přeme se o zlaté jablko. Má je dostat ta nejkrásnější z nás. Dobře se na nás podívej a pověz, které z nás jablko patří. Dáš-li jablko mně, staneš se vládcem nad celou Asií, nejmocnějším panovníkem na celém světě.“

Athéna se usmála a řekla:

„Když dostanu jablko já, budeš nejslavnějším vojevůdcem všech dob. Vyhraješ každou válku a nepřátelská města ti budou sama otvírat brány, jakmile se k nim s vojskem přiblížíš.“

Afrodita řekla sladkým hlasem:

„Dáš-li jablko mně, slibuji ti ženu tak krásnou, že krásnější neviděl svět.“

Paris okamžik zaváhal a pak podal zlaté jablko bohyni Afroditě. Tím si rozhněval bohyni Hérú a Athénu a rozhodl o svém osudu i osudu města Tróje.

V městě se zatím chystala slavnost a veliké závody. Pastýři poslali Parida do města, vedl k slavnostem býka. A protože byl mladý, silný a odvážný, přihlásil se k závodům také a zvítězil.

Král Priamos dal vítěze zavolat k sobě a vypytał se ho, odkud přichází. Paris ochotně vyprávěl

králi své osudy a král poznal, že cizí mladík je jeho syn a nestaraje se o věštce, přijal ho na hrad.

Bohyně Afrodita na Parida nezapomněla. Zjevila se mu brzy a pravila:

„Jdu, Paride, splnit svůj slib. Zvolil sis za odměnu nejkrásnější ženu a já ti k ní pomohu. Nejkrásnější ze všech je Helena, žena spartského krále Meneláa. Její otec, Zeus, jí vdechl nadpozemskou krásu. Nemeškej a dej se do stavby lodi. Neopustím tě.“

Paris podnícen bohyní začal stavět pevnou loď. Chystal se na cestu do Meneláova království. Otec Priamos zarmoucen pozoroval Paridovy přípravy na dalekou plavbu. Věštcí se Paridovy cesty děsili a viděli v ní počátek zkázy, která postihne všechny. Marně se snažili král i královna, sourozenci i věštcí odvrátit Parida od jeho úmyslu. Neustal ve stavbě lodi a sama bohyně Afrodita mu při ní pomáhala.

Konečně se kýl lodi dotkl vln a červená příd se vřízla do hladiny. Paris ujel se svými plavci navzdor všem výstrahám, prosbám a věštbám. Afrodita se postarala o příznivý vítr a loď s napjatou plachtou letěla po vlnách jako okřídlená.

Spartský král Meneláos přijal hosta ze vzdálené Tróje přívětivě a pohostil ho. Afrodita přivedla Paridovi do cesty Meneláovu ženu Helenu, Paris se jí zalíbil a ona se zalíbila jemu. Paris odvrhl zákony pohostinství, které jsou milé i bohům, a unesl v noci Helenu na svou loď. Plavcům se rozbušilo srdce, když ji spatřili. Bylo jim, jako by sestoupil na loď stříbrný měsíc z oblohy. Tak zářila její bílá krása. Loď brázdila noční tmú a bohyně Afrodita ji vedla k trojským břehům.

Jakmile král Meneláos zpozoroval Paridův zločin, vyslal posly do všech stran, aby vyzvali řecké hrdiny na válečnou výpravu proti Tróji. Celou zemí se ozývalo chřestění zbraní, zkoušelo se ostří mečů, napínaly se tětivy luků, chystaly se přilbice, v přístavech se zakusovaly sekyry do vonného dřeva, stavěly se nové lodi, přitesávala vesla, chystaly plachty. Řekové opouštěli své domovy, ženy a děti, matky a otce a odcházeli do Aulidy, kde se shromažďovalo vojsko i loďstvo.

Do války vytáhl i ithacký král – statečný a lstivý Odysseus, také hrdina Achilleus, díky své matce, mořské víle, nezranitelný.

V Aulidě se sjelo na dvanáct set řeckých lodí. Vrchním velitelem loďstva se stal král Agamemnón, bratr krále Meneláa. Před vyplutím se hrdinové shromáždili a obětovali nesmrtelným bohům pod velikým platanem.

Příznivý vítr rozčeřil moře a opřel se v plachty. Řekové vypluli z přístavu. Přiblížil se den, kdy trojské hlídky spatřily z městských hradeb stěžně a plachty nepřátelského vojska.

Řekové vytáhli válečné lodí na břeh, postavili tábor a obehnali jej náspem. Každý den vyjížděli Řekové na válečné výpravy do okolí Tróje a do tábora se vraceli s bohatou kořistí. Město Trója však odolávalo všem řeckým útokům.

Po devět let války kolísalo vítězství mezi Trójany a Řeky, po devět let plakaly v Tróji vdovy pro své padlé a asijská půda lačně pila řeckou krev.

Až jednou se Odysseovi podařilo zajmout trojského věštce. Vynutil na něm věštbu, jak by mohli Řekové dobýt Tróje. Dověděl se, že je třeba přivést před Tróju další válečníky. Trója však odolávala i desátý rok.

Když nepomáhala síla a zbraně hrdinů, napadla Odyssea lest. Převlékl se za žebráka, vloudil se do města a celé je proslídil. Setkal se i s Meneláovou manželkou Helenou, která toužila dostat se zpátky do vlasti. Po návratu do tábora poručil postavit ohromného dřevěného koně. V dutém koni se skryl Odysseus s největšími řeckými hrdiny. Ostatní spálili tábor, vstoupili do lodí a odpluli, jako by se vzdali obléhání. Neodpluli však daleko. Ukryli se za nedalekým ostrovem.

Trójané s radostí pozorovali odchod řeckého vojska. Ústa podávala ústům veselou zprávu o konci dlouhé války. Brány Tróje se otevřely a obyvatelé vyšli na pobřeží. Obcházel obrovského dřevěného koně a divili se mu. V pobřežních skálách objevili také jednoho Řeka, kterého tam Odysseus lstivě zanechal. Řek padl na kolena a volal:

„Nezabíjejte mě, dobří lidé! Jen taktak jsem unikl Řekům. Chtěli mě obětovat bohu moří Poseidonovi, aby měli šťastnou plavbu do vlasti. Toho dřevěného koně vám postavili na rozkaz bohů jako dar městu Tróji.“

Trójané Řekovi uvěřili. Jen trojský kněz Laokoon cítil, že kuň přinese městu zkázu, a varoval před ním:

„Nevěřte Řekům, nevěřte Danaům! Shodte danajský dar do mořských vln, postavte hranici, upalte jej! Neberte koně za hradby města!“

Na jeho křik se vyvalili z mořských hlubin dva nestvůrní hadi a připlazili se k nemu. Ovinuli slizkými těly kněze i jeho syny a zardousili je. Osud určil městu zkázu.

Trójané viděli v Laokoontově smrti boží soud a bez váhání vtáhli dřevěného koně do Tróje. Hostinami a slavnostmi skončil den a město ulehlo ke klidnému spánku. V nočním tichu vyšla na hradby Helena a dala Řekům na moři hořící pochodní smlouvané znamení k návratu. Z útrob dřevěného koně vystoupili hrdinové a otevřeli městské brány vojsku, které opět zakotvilo u trojských břehů.

Řinčení zbraní, křik a plameny probudily trojské spáče. S očima zastřenými ještě snem chápali se zbraní. Boj vstoupil do města a navštívil každý dům. Město hořelo ze všech stran a ve světle oslnivých požárů sváděli Trójané marnou bitvu. Padl i starý král Priamos a skoro všichni z královské rodiny. Helenu si Meneláos odvedl na svou loď. Město lehlo popelem a popel se smísil s krví Trójanů a Řeků.

Skončila trojská válka a nikomu nepřinesla dobro. Trójané leželi mrtví v troskách domů a jejich ženy a děti odvedl vítěz do otroctví. Předčasně jásali Řekové nad pádem Tróje. Jen málo z těch, kdo ušli smrti, uzřelo daleký rodný kraj. Válečnou kořist, zlato i stříbro, pohlcovaly bouřlivé vlny i s loděmi a s plavci. Kdo po bludné pouti doplul domů, nalézal místo svých milých často jen hrob. Jako cizinci se vraceli hrdinové do vlasti a synové nepoznávali tvář vracejících se otců a ženy marně hledaly v tvářích starců drahé rysy svých mužů. Skončila válka, a zlo, které zrodila, krácelo dál.

Z Kosmovy Kroniky české

Roku od narození Páně 929

Dne 28. září svatý Václav, kníže český, byv lstí bratrovou na hradě Boleslavi umučen, ve věčný nebeský dvůr on šťastným osudem vešel.

O tom totiž, kterak Boleslav, nehodný slouti rodným bratem muže svatého, zákeřně pozval na hostinu svého bratra, ač se spíše chystal ho zavraždit, aby se mohl ujmout vlády v zemi, nebo o tom, kterak před tváří lidí, ale ne před Bohem, skrýval vinu bratrovraždy, jest tuším sdostatek pověděno v Oslavě umučení téhož svatého muže. Po jeho šťastném skončení života Boleslav, druhý Kain, došel pak, žel, knížectví zle nabytého.

Za té hostiny, jak jsme svrchu pověděli, bratrovraždou kleté, narodí se knížeti Boleslavovi z výborné manželky výtečné dítě, jemuž oné události bylo dáno jméno Strachkvas, kteréžto jméno znamená strašlivé hody. Neboť který kvas může býti strašnější než ten, při němž se páše bratrovražda? Kníže Boleslav tedy, jsa si vědom spáchaného zločinu a boje se pekelných trestů, neustále přemýšlel v bystrém duchu, jak jen by mohl Boha za tu svou vinu usmířiti, i učinil slib Hospodinu, řka: „Jestliže tento můj syn zůstane na živu, z celého srdce svého jej Bohu zaslibuji, aby byl duchovním a sloužil Kristu po všechny dny svého života za můj hřích a za lid této země.“

Z latiny přeložili K. Hrdina a M. Bláhová

„V kapitulním domě, blízko pražského kostela, zůstávalo dvacet pět kanovníků. Jeden z nich se nazýval Kosmas. Nebyl ani velký ani malý, a když seděl, dosahovaly mu lokty právě na stůl. Nemusil se tedy příliš natahovat, aby uchopil misku nebo psací náčiní.

Tím se chce říci, že Kosmas byl obdařen znamenitou chutí k jídlu a že se stejnou ochotou zasedal k všelijakým spisům latinským. Jedl, co mu dali, ale pokud jde o čtení, byl vybíravý a měl zálibu jen v tom, co bylo naplněno nějakým zvláštním kouzlem. Spisy koktavé a otáčející se na jediném místě nemilovat...

...Kosmas žil tedy bez starosti, ale dobré bydlo mu nedalo dobře dělat: místo aby svými sytými ústy od rozbřesku do smrákání velebil Boha, staral se o věci pošetilé. Byl přitom až běda umíněný, a kdyby mu byl Bůh nedal veselou a rozmarnou povahu, nebyla by jej mohla paní Božetěcha věru milovat.

A když už je řeč o jeho chybách, sluší se dodat, že Kosmas dychtil slyšeti kdejaký příběh a nejruznější povídky. Zvával do svého domu chasníky, kteří měli dobrou vyřídilku, a dále ty, kdo se dožili dlouhého věku a dovedli vypravovat o starých časech.“

(Vladislav Vančura – Kosmas)

Jiří Kolář – Josef Hiršal
Enšpígl

Ve vlastní zemi

Na svých cestách prováděl Enšpígl často takové neplechty, že mu je na mnoha místech neodpustli. Ani v lüneburském vévodství nebyl právě dobře zapsán, a tak mu tamější vévoda zakázal vstoup na své panství pod trestem oběšení.

Když si Enšpígl uvědomil, na jak tenké niti visí jeho život, koupil si koně a vůz a vydal se na další cestu.

Ale bylo mu souzeno, že z toho nešťastného kraje jen tak lehce nevyvázne. Hlavní silnice, která byla jedinou schůdnou a bezpečnou cestou ven ze země, vedla kolem vévodova paláce. A odtamtud mohl velmi snadno uslyšet andělíčky. Aby si zachránil kůži, vymyslel tento plán:

Na nedalekém poli pracoval starý sedlák. Enšpígl k němu zajel na svém voze a zeptal se, či je půda, kterou obdělává.

„Či by byla? To je moje země!“ odpověděl sedlák a dodal hrdě, „zdedil jsem ji po otci a ten zas po svém otci!“

„A zač bys mi prodal fůru své země?“ zeptal se Enšpígl.

„Za groš!“ řekl sedlák, a když mu jej Enšpígl zaplatil, pomohl mu naházet ornici na korbu, že byla vrchovatá.

Enšpígl se zahrabal do země jako krtek, že mu z ní jen hlava koukala, potom popohnal koně a jel s malou dušičkou kolem vévodova paláce.

Jako z udělení vyjžděl právě vévoda z brány. Poznal Enšpíglu již na dálku. Pobídl koně a přiklusal blíž.

„Co tu ještě pohledáváš? Neřekl jsem ti, že tě dám pověsit, jakmile tě dopadnu ve své zemi?“ pravil výhrůžně.

„Vaše jasnosti,“ odpověděl Enšpígl, „nejponíženěji vám oznamuji, že nejsem ve vaší zemi, ale ve své zemi. Koupil jsem ji za groš od jednoho sedláka, který mi svatosvatě přísahal, že je to jeho země, že ji zdedil po svém otci a ten zas po svém otci a tak dále až od Adama.“

Vévoda se musil chtěj nechtěj této mazané odpovědi zasmát, a protože si už nevěděl s Enšpíglem rady, řekl, aby se ho zbavil:

„Tak práskni do své herky a hybaj se svou zemí z mé země, nebo ucítíš vítr pod nohama a konopí na krku i s celým svým potahem.“

Enšpígl beze slova práskl bičem, odjel se svou fůrou z lüneburského panství a víckrát se tam už neukázal.

Enšpígl krejčím

Jak tak Enšpígl vandroval křížem krážem po Německu, dostal se až do Berlína a tam ho napadlo, že se dá na krejčovinu. Hned první mistr, kterého požádal o místo, jej přijal do učení. Enšpíglu však šití zpočátku moc nešlo.

„Žádný učený z nebe nespádl,“ řekl mistr na útěchu, „ale jedno si pamatuj, dobrý krejčí musí šít tak, aby to nebylo vidět.“

Enšpígl vzal jehlu, nůžky, metr i látku, zalezl pod velikánskou putnu a tam šil.

„Takové šití jsem jakživ neviděl! Co to vyvádíš za hlouposti?“ ptal se krejčí.

„Šiju tak, jak jste mi poradil, aby to nebylo vidět!“ odpověděl Enšpígl. Mistr jen zavrtěl hlavou, a protože Enšpígl pořádně neznal, řekl mu, aby vylezl, že to tak nemyslel. Enšpígl tedy vylezl na světlo a šil vesele dál.

Jednou večer se krejčímu únavou klížily oči a nejraději by se už viděl v posteli, ale bylo třeba ještě něco udělat. I povídá Enšpíglovi:

„Jsem dnes celý polámaný, musím se brzo natáhnout, tu máš kabát, nahod' na něj rukávy a pak můžeš jít taky na kutě. Ale pospěš si, ať mi nespálíš všechny svíčky.“

Když mistr odešel, pověsil Enšpígl kabát na hřebík, z každé strany postavil voskovici a dal se do práce. Vzal levý rukáv a vhodil ho na levou stranu kabátu. Pak zase pravý rukáv na pravou, ale protože rukávy hned zase spadly, házel je znova a znova a nepřestal, dokud na dvoře nezakokrhal kohout a mistr nenahlédl do dílny.

„Co to, propánakrále, děláš?“ zvolal ode dveří, neboť Enšpígl se nedal z práce vyrušit a házel rukávy dál, jen to fičelo.

„Dal jste mi divnou práci, pane mistr. Ať házím, jak házím, rukávy nechtějí na kabátě držet!“

„Copak jsem si pomysll, žes takový nekňuba, a nevíš, když řeknu, abys nahodil rukávy na kabát, že to znamená, abys je přišil?“

„Aby vás čert vzal!“ řekl zlobně Enšpígl. „Něco jiného říkáte a něco jiného myslíte. Nezamhouřil jsem celou noc oka a ještě mi vynadáte. Přišijte si to sám, já si jdu lehnout.“

Ale mistr se rozkřikl, že nepotřebuje takové nemešlo, a začal vypočítávat, kolik mu musí Enšpígl zaplatit za zbytečně propálené svíčky.

To bylo na Enšpíglu příliš mnoho. Sbalil svůj raneček, zasalutoval a pustil se cestou do Brandenburku.

Kamil BEDNÁŘ

Johanes doktor Faust

(Loutková hra o pěti obrazech podle lidových tradic)

PROLOG K I. OBRAZU

VYVOLÁVAČ (před oponou ukazuje na jarmareční tabuli a zpívá)

Poslyšte, vzácní páni posluchači,
historku o doktoru Faustovi,
jak málo někdy k ztracení stačí,
když člověk zlému hlasu vyhoví!

Hle, Faust, než podal ruku čertovi.

Zde možno spatřit jeho fámulusa,
na něhož jménem Wagner volají.
Je suchý patron, chytrý jako husa,
jak uvidíte v našem mumraji –

vy v první řadě i vy na kraji!

Hned vedle Fausta má tu hlavní roli
čert Mezištáfel, hrozný ve zlobě,
kam tenhle přijde, tam se ctnosti droří
a peklo hrozí každé osobě!

Tady ho máte v pravé podobě!

Je lidský život jako v bouři bárka,
zvlášť je-li řízen veslem pekelným,
však kam se hrabou čerti na Kašpárka,
který je samá písnička a šprým –

už na vás kývá, zasmějte se s ním.

II. OBRAZ – V NOČNÍM LESE

FAUST (s knihou pod paží přichází s Wagnerem, Wagner nese kruh)

Zde, Wagnere, slož čarodějný kruh,
ať neublíží mi pekelný duch,
ježž budu podle knihy přivolávat.
Ty zatím budeš dobrý pozor dávat!

WAGNER (staví kruh na zem)

Hrůzou padám, Vaše Magnificence,
vždyť si tu hrajem na zatracence!

FAUST Pošetilý! Neboj se! Žádný z duchů,
i nejšerednější, v nejhorším puchu,
ti nemůže a nesmí ublížit,

WAGNER pokud mu nechceš duši propůjčit!

Radši bych, vaše milosti, se vzdálil...

FAUST Co kdyby mne ten pekelný duch spálil?
Dobrá... Na tři sta kroků se mi vzdal,
ale tam čekej, kdybych zavolal,
a případně mi pospěš ku pomoci.

(K sobě)

Také mi není lehce v lese v noci...

WAGNER To udělám... můj pane... na shledanou...
(Odejde)

FAUST Otvírám knihu, osudem mi danou,
a vyvolávám podle její rady
vás, kteří obýváte pekel hrady,

vás, hnusní, šerední a odporní,
Ramilo, Kchajlo i vás ostatní,
Urone, Prudo, Marzo, Belzebube,
vy síly nečisté a nejvyšš hrubé!
Vyšlete z pekelného svého stanu
jednoho, po němž touhou v srdci planu,
na chvíli peklo budiž bez závor!
Aran, oran, uran, ven z černých nor!
(Zahřmí, zableskne se a na chvíli se zarojí pekelnými obludami
– potom hřmot utichne a objeví se Mezištáfel)

MEZIŠTÁFEL Zde mne máš,
Fauste! Co si žádáš?

FAUST Jsi ty
vyslancem pekel, jenž mi bude sloužit,
a dá mi všechno, po čem budu toužit,
až taje žádné nebudou mi skryty?

MEZIŠTÁFEL Při kopytu Belzebubově – jsem!

FAUST Pověz mi tedy jméno.

MEZIŠTÁFEL Mezištáfel.

FAUST Zní sladce jako med a hudbou mámí.
Mně spíš se zdá, že skřípe pilinami.
Leč nevadí, jen budeš-li můj sluha.
Pak nebudu už světu za podruha.
Jak dlouho chceš mi sloužit?

MEZIŠTÁFEL Deset let.

FAUST Dvacet!

MEZIŠTÁFEL To není v mé moci, Fauste.

FAUST Říkám dvacet a ani o chlup méně!
A to mě ještě rádně omladíš,
abych byl krásným mužem středních let!

MEZIŠTÁFEL To bych se musel zeptat doma v pekle
sama knížete Belzebuba.

FAUST Budiž!
Ale buď brzo zpátky!
(*Mezištáfel odletí, Faust sám*)
V tomto kruhu
mne bolí nohy, noc mi nejde k duhu...

MEZIŠTÁFEL (*se objeví*)

FAUST Aj, už jsi zpátky? Pověz, jak jsi rychlý?

MEZIŠTÁFEL Rychlejší jsem, Fauste, než myšlení lidské.

FAUST Vskutku. Však pověz, jak jsi pořídil?

MEZIŠTÁFEL Mám dovoleno tobě sloužit, Fauste,
tak dlouho, jak si žádáš. Jen tři věci
ti bude nutno přislíbit a splnit.

FAUST To věci trochu jiný směr teď dává.
Což i vy v pekle máte podmínky?

MEZIŠTÁFEL A jaké! Až pak z toho brní hlava!

FAUST Nuže, první.

MEZIŠTÁFEL Nebudeš se mýt, nebudeš se česat,
ani si stříhat nehty nebo vlas.

FAUST Ty jsi mi povedený d'as!
To budou nad mou krásou v pekle plesat!
Ale jak bych moh vyjít mezi lidi?
Taková špína se hned jasně vidí.

MEZIŠTÁFEL To už my zařídíme. Na pohled
budeš se líbit pro svůj krásný vzhled,
(*tiše*)
i když to bude jenom klamné zdání.

FAUST Nu, nejde o mytí a o česání.
A druhá podmínka?

MEZIŠTÁFEL Je snadná zcela.
Už nikdy nezavítáš do kostela
a nikdy nepoklekneš k pomodlení.

FAUST Jenom? Nic snadnějšího pro mne není.
Ale co lidi? Svět to nemá rád
a já se nedám ukamenovat!

MEZIŠTÁFEL To také velmi snadno zařídíme.
My tvého dvojníka si opatříme,
který ti bude navlas podoben;
jej posadíme ve sváteční den
či o neděli v chrámu do lavice,
ať modlí se tam, v žaltář ponořen,
modlitby dlouhé jako tasemnice.

FAUST Výborně! Po tom jsem už dříve toužil.
A třetí podmínka?

MEZIŠTÁFEL Abych ti sloužil,
jak žádáš, bude dobré do třetice
maličkou stvrzenku mi podepsat,
což nebylo by nijak nutné sice,
ale náš kníže pořádek má rád.

FAUST Co tedy chceš?

MEZIŠTÁFEL Jen to, že podepíšeš
mi vlastní krví úpis kratičký
za veškeré mé službičky.

FAUST A k čemu se mám zavázat?

MEZIŠTÁFEL Že po mých služeb uplynutí
těla a duše své se hodláš vzdát.

FAUST Počkej trochu! To k zamyšlení nutí.
Do nebe nechci, není o co stát,
pořád ty zbožné zpěvy poslouchat.
A tělo ztratím tak či tak.
Po kratší nebo trochu delší době

skončíme beztak všichni v černém hrobě.

Ale svou duši ztratit docela?

MEZIŠTÁFEL A co bys dělal s duší bez těla?

FAUST Máš pravdu. Podepíšu. Je tu šero,
ale snad uvidím. Jen rychle pero...

MEZIŠTÁFEL Tímhle, prosím!

(Podává mu pero)

Z černého kohouta,

který byl kvůli podříznutí

o půlnoci zahánán do kouta.

A vlastní krvi piš! A s chutí!

Já za tím účelem jen lehounce

tě píchnu do prstu – sem, do masa,

tak platnost nabude má kvitance

a celé peklo štěstím zajásá...

(Píchne ho do prstu)

HLAS DOBRA Fauste, Fauste, do záhuby se ženeš!

FAUST Ne, nejde to. Někdo do toho mluví.

MEZIŠTÁFEL To zase žvaní ty nebeské žluvy!

HLAS DOBRA Fauste, stůj v dobrém, chraň se zlého!

FAUST A kdo by se bál čerta chlupatého!

HLAS ZLA Správně, Fauste! Buď pánem světa všeho!

FAUST Ne, nejde mi to. Pojďme jinam!

Tady i psát už skoro zapomínám...

(Oba odejdou)

KAŠPÁREK *(s lucernou)*

Kdopak se třese

v půlnočním lese,

kdo by se bál?

Jen hlavu vzhůru

a zažeň můru,

Kašpárku, a jdi dál!

Tady je tma jak v ranci, bratránci!

To je les! Kam jsem to vlezl! Ještě

že mi svítí do černa tahleta lucerna!

Kam se mi jen doktor Chraust nebo

Faust s tím svým funusem či fámu-

lusem ztratili? A hledme, tady je

nějaká zahrádka! *(Zakopne o kruh.)*

Kruh. Anebo je to číhadlo na ptá-

ky? *(Vleze do kruhu.)* Zas je to tady

cítit sirou, jako před Chraustovým

domem. Nevadí, budu tu číhat, na

ptáky. Jak prý se křikne jedno slo-

vo, pták přiletí, a na jiné slovo zas

odletí. Jenom kdybych si vzpomněl!

Už vím. Pidluka...

ČERT NEHNĚVAJSA *(se objeví)* Proč mě voláš?

KAŠPÁREK A kterýpak ty jsi?

ČERT Nehněvajsa.

KAŠPÁREK A proč bych se hněval? Mám jen trochu husí kůže a mráz mi běhá po zádech, ale jinak se nebojím. Ptám se, jak ti říkají?

ČERT Nehněvajsa.

KAŠPÁREK Vždyť už jsem řekl, že se nehněvám. Jak se jmenuješ, to chci vědět.

ČERT Nehněvajsa. *(Smutně)* To je to moje nešťastné jméno. Co už já pro ně od malička zkusil!

KAŠPÁREK Ty jsi už dorostl? Kolikpak je ti let?

ČERT Málo. Osm tisíc let teprv.

KAŠPÁREK Teprv. To mně je dvacet už.

ČERT Budu muset začít se strašením, to je moje povinnost.

KAŠPÁREK A já zas mám jinou povinnost. Hned si tě vyzkouším. Padluka!

ČERT *(zmizí)*

KAŠPÁREK Pidluka!

ČERT *(se zjeví)* Kašpárku, prosím tě, toh...

KAŠPÁREK Padluka!

ČERT *(zmizí)*

KAŠPÁREK Pi-

ČERT *(se zjeví jen hlavou)* -le mi nedělej...

KAŠPÁREK dlu-

ČERT *(se objeví až k bokům)* Kdybys věděl, co je to za –

KAŠPÁREK -ke!

ČERT *(už celý)* dřinu, ta moje rachota, tak bys měl se mnou...

KAŠPÁREK Padluka!

ČERT *(naráz zmizí)*

KAŠPÁREK Pidluka!

ČERT *(se zjeví)* – uznání, vážně, mě to tak mrzí...

KAŠPÁREK Pad-

ČERT *(zmizí po boky)* – copak jsem se musel tak špatně narodit? Anděl aby to vzal!

KAŠPÁREK Copak nemáš radost ze služby?

ČERT Anděla starého mám! Jakápak je tohle služba! A dole dostanu ještě vyhubováno, že jsem tě neroztrhal.

KAŠPÁREK -lu-

ČERT *(zmizí po krk)* Já se ti divím, že tě to baví, takhle mne týrat.

KAŠPÁREK A já tě naučím trhat někoho, trhane!

ČERT Já to ani ještě neumím. Jsem začátečník.

KAŠPÁREK Jak dlouho sloužíš?

ČERT Teprve šest tisíc let.

KAŠPÁREK Tak příště buď slušnější!... -ke!

ČERT *(zmizí)*

KAŠPÁREK *(sám)* Když je na tom tak špatně, tak ať si odpočine. Už ho volat nebudu. Půjdu se radši poohlédnout po doktoru Chraustovi či Faustovi. *(Výjde z kruhu a zmizí v lese)*

FAUST *(se vrací s Mezištáflem z lesa – podává Mezištáflovi smlouvu)*

Zde je tvá smlouva. Krví je podepsána.

A sotva krev má padla na pergamen,

jak těžký plášť mi spadlo stáří s ramen.

Nemohu se už dočkat rána.

Za svitu luny, choré, bledé,

ať cesta má teď za mocí mne vede!

MEZIŠTÁFEL Teď už se můžeš oddat radovánkám.
Jen poroučej, a všechno se ti splní.

Karel HAVLIČEK BOROVSKÝ

Křest svatého Vladimíra

Zpěv I.

1

Vladimír cár na svůj svátek,
když seděl na trůnu,
poslal drába s vyřízením
k bohovi Perunu.

„Hřmi, Perune, na můj svátek
místo kanonády,
škoda prachu, dost ho padne
v bitvách u armády.

Hřmi, Perune, na můj svátek
místo kanonády,
pak si přijdi se mnou vypít
šálek čokolády.“ –

Pan dráb přišel k Perunovic,
zatloukl na vrata,
děvečky se hnedle zeptal:
„Doma-li pantáta?“

„Doma, doma, pane drábe,
ve veliké chatě,
sedí s jehlou na pekýlku,
zašívá si katě.“

„Vzkazuje vás, pantatínku,
cár náš pozdravovat,
máte prej mu k tomu svátku
drobet zabubnovat.“

Jak to přeslech tatík Perun,
hnedle čelo zvrátil,
skočil s kamen na lavici,
kaťmi o zem praštil:

„Raděj pásat husy ve vsi,
po bahnách se ploužit,
než u toho Vladimíra
zde za boha sloužit.

2

3

Málo platu, služba těžká,
nikdy konec práce,
ještě bych mu měl vyvádět
ve svátek regrace?

Tuhle při poslední bouřce,
při té blýskavici,
beztoho jsem si propálil
celou nohavici!

Málo platu, málo športlí,
málo deputátu!
Nemohu si špendýrovat
oleje k salátu!

Pečínku jenom ve svátek,
vodu musím pít,
sotva jsem se na tu službu
mohl oženiti.

Beztoho mne větším dílem
živí jen kondice,
študentům hodiny dávat
musím ve fyzice.

Kdyby od selek nekápl
trochu akcidence,
ani v neděli bych nemoh
přičuchnout k pálenice!

Pro nic za nic robotovat –
nevěděl bych věru,
na tu jeho čokoládu,
že mu na ni seru!

Cár necár, svátek nesvátek,
že mi všechno rovno,
ne a ne a nebudu hřmít,
co z toho mám? Hovno!“ –

Dráb stál celý zkoprnělý
jako kapr v žitě:
„Pamatujte se, pantáto,
copak to mluvíte?

Já jsem taky jen služebník,
každý zná své meze,
kdybych to vyřídil cáru,
co se na vás sveze?“ –

Ale Perun, jak byl v ráži,
sáhnul pod lavici
a vytáh na pana drába
tu svou hromovnici.

Dráb se dlouho nezdržoval,
hledal honem díru
a hned běžel jak s keserem
k cáru Vladimíru.

„Jdu Vašemu Veličenstvu
slušně vomeldovat,
že se to, co mluvil Perun,
stydím opakovat.

Nechce hřmít a osopil se
na mne jak na čubu,
nectně s Vaším Veličenstvem
vypláchnul si hubu.“

4

Myslím, že malý Měsíček
poety měl jen malé,
naše že Země veliká
poety má již krále.

Až i to Slunce obrovské
života květ pokryje –
jaká tam budou srdce as,
jaká v nich poezie!

Jací tam velcí tvorové,
jaké jich touhy vzdorné,
jaké v jich očích myšlenky
nezdolné, světoborné!

Jaké tam citů záchvěvy,
jaké tam v prsou běsy,
jaký zas výblesk radosti,
výskavé, šlehavé plesy!

Jaká tam slova hluboká,
jaká v nich nadšení záře!
Jaká tam bujnost mladých těl,
jaké tam oslnné tváře!

Jaké tam jásavé naděje,
jaká tam lásky tíseň –
chtěl bych za cenu života
procítit slunečnou píseň!

(Písň kosmické)

Romance o Karlu IV.

Král Karel s Buškem z Vilhartic
teď zasedli si k dubovému stolu –
ti dva už pili mnohou číši spolu
a zapěli si z plných plic.
„Nuž dej sem zlaté číše, páže,
a nalej vína – dolej výš –
dnes, pane Bušku, čehos zviš!“
král Karel vesel káže.

„Zde po tom víně, Bušku, slyš,
domácí slunce naše vloni hrálo –
toť první víno, které v Čechách zráló –
aj tedy vzhůru, pijme již!“
A pili – král však náhle prsknul –
„To že je víno? tenhle kvas?
Vždyť křiví ústa, láme vaz!“
a zlostně rukou mrsknul.

Přec zase číši k ústům zdvih,
a napiv se své velké dobré oči
teď kradmo přes stůl po soudruhu točí,
ten však je jako pěna tich.
Jen – aby marně nezahálel –
pan Bušek máčel zub a pysk
a víno ku půnebí tisk
a po jazyku válel.

„Ba je to bída,“ děl zas král
a rychle zavdal sobě vína znovu,
tak rychle, jak by bránil zlému slovu;
však kolem úst již úsměv hrál.
„Mám žízni umřít? – Na mou víru,
tys oslep, páže – nevidíš,
že přede mnou je prázdná číš? –
A dej mi dobrou míru!

„Eh – vezu révu z Burgund sem,“
král dál a dál si v zlosti svojí vede,
„a takovouhle peluň mně z ní svede
ta velebená česká zem!
Jsem přesvědčen, když broskve vsadím,
že sčesám trpké trnky z nich,
a chceš-li klidit pustý smích,
zde růže sázet radím!

Však jaká země – taký lid!
Vás kdyby učít chtěli všichni svatí,
zda všimnou si jich Češi paličatí –
buď svatý rád, když není bit!
Jak bych zde mlátil otep slámy!
Nechť chci co chci, za krátký čas
se všechno jinak zvrtné zas –
mám já to bídu s vámi!“

Pij, Bušku – již se nezarmuť –
a poslyš, co ti král tvůj moudrý praví:
můj jazyk je jak známo vybíravý –
a našel již v tom víně chuť.
Víš – zkoumat třeba, Bušku milý,
to víno má svůj zvláštní ráz,
zprv trpké, ale milé zas –
my, myslím, se už vpili!“

„Nu vidíš, králi: tak náš lid!
Má duši zvláštní – trochu drsná zdá se –
však květe po svém, v osobité kráse –“
teď přerušil svůj náhle klid
hned rozveselen Vilhartice –
„ach přiblíž k tomu lidu hled
a přitiskneš svůj k němu ret
a neodtrhneš více!“

(Balady a romance)

Lewis CARROLL : Alenčina dobrodružství v říši divů
a za zrcadlem.

A toto byla báseň, kterou Alenka četla:

ŽVAHLAV

*Bylo smažno, lepě svihli tlové
se batoumali v dálnici,
chrudošní byli borolové
na mamné krsy žárnici.*

*„Ó synu, střež se Žvahlava,
má zuby, drápy přestroje,
střež se i Piaka Neklava,
zurmicí Bodostre!“*

*Svij chopil vorpálový meč,
jímž lita soka vezme v plen,
pak used v tumtumovou seč
a čekal divišlen.*

*A jak tu vzdeskné mysle kles,
sám Žvahlav, v očích plameny,
slét hvízdně v tulížový les,
a drblal rameny.*

*Raz dva! Raz dva! A zas a zas
vorpálný meč spěl v šmiků let.
Žvahlava hlavu za opas
a už galumpal zpět.*

*„Tys zhubil strastna Žvahlava?
Spěš na mou hrud', tys lüten rek!“
„Ó rastný den! Avej, ava!“
Ves chortal světný skřek.*

*Bylo smažno, lepě svihli tlové
se batoumali v dálnici,
chrudošní byli borolové
na mamné krsy žárnici.*

„Zdá se velmi pěkná,“ řekla si Alenka, když báseň dočtla, „jenom je poněkud těžce srozumitelná.“ (Jak vidíte, nechtělo se jí přiznati ani sobě samé, že jí nerozuměla.) „Zdá se mi jaksi naplňovati hlavu myšlenkami – jenže nevím přesně jakými. Nicméně – někdo něco zabil: tolik je na každý způsob jasné –“

„Ale oh!“ pomyslíla si náhle vyskakující, „nepospíším-li si, budu se musit vrátit zrcadlem dřív, než si prohlédnu ostatní části domu. Nejdříve se tedy podíváme na zahradu!“

• • •

„Když já užívám slovo,“ řekl Hupity Dupity tónem trochu posměšným, „tu značí právě to, co chci, aby značilo – ani více, ani méně.“

„Otázka je,“ řekla Alenka, „můžete-li přimět slova, aby znamenala různé věci.“

„Otázka je,“ řekl Hupity Dupity, „kdo je komu pánem – to je to celé.“

Alenka byla příliš zmatena, aby něco řekla, začal tedy Hupity Dupity po chvíli znovu. „Mají své vrtochy, některá z nich – zvláště slovesa, ta jsou nejpyšnější – s přídavnými jmény můžete dělat, skoro co chcete, ale se slovesy ne – nicméně, *já* je ovládnou všechny!

• • •

„Vy tak dobře dovedete vysvětlovat slova, pane,“ řekla Alenka, „nebyl byste tak laskav a nevysvětlil mi smysl básně *Žvahlav?*“

„Dejte se s ní slyšet,“ řekl Hupity Dupity. „Já dovedu vysvětlit všechny básně, které byly vynalezeny – a i pěknou řádku těch, které ještě vynalezeny nebyly.“

To znělo nadějně; Alenka tedy opakovala první sloku:

*„Bylo smažno, lepě svihlí tlové
se batoumali v dálnici,
chrudošní byli borolové
na mamné krsy žárnáci.“*

„To pro začátek stačí,“ přerušil ji Hupity Dupity: „tam je těžkých slov až dost. ‚Smažno‘ znamená půl dvanácté dopoledne – doba, kdy se začínají smažit věci k obědu.“

„To je jasné,“ řekla Alenka. „Ale co znamená ‚svihlí‘?“

„Nu, ‚svihlý‘ znamená svižný a štíhlý. Vidíte, je to slovo jako tahací harmonika – dva významy napěchované do jednoho slova, které se zase na ty dva významy dá roztáhnout.“

„A, už chápu,“ poznamenala Alenka zamyšleně: „a co jsou to ‚tlové‘?“

„Nu, ‚tlové‘ jsou všechna zvířata, která se končí na ‚tlí‘, tak například – ostatně příklady si najdete sama –“ (Jediný příklad, který Alenku napadal, byl Popokatepetl, to však, pokud se pamatovala, nebylo žádné zvíře.) „Ti, o kterých se zde mluví, jsou trochu podobni jezevcům – a trochu ještěrkám – a trochu jsou jako vývrtky.“

„To jsou jistě velmi podivná stvoření.“

„To jsou,“ řekl Hupity Dupity, „a také si stavějí hnízda v trávníku pod slunečními hodinami – a také se živí sýrem.“

„A co to je ‚batoumati se‘?“

„‚Batoumati se‘ vzniklo stažením sloves *batoliti se* a *cloumati*, a značí to jít nejistě jako malé dítě a chvílemi sebou při chůzi škubnout. Někteří vykladači tvrdí, že slovo vzniklo z francouzského slova *bateau*, což značí loď, a že tedy značí jít kolébavě jako koráb, ale to není správné.“

„A ‚*dálnice*‘ je asi trávník kolem slunečních hodin?“ řekla Alenka, překvapena vlastní chytrostí.

„Ovšemže je. Říká se mu *dálnice*, víte, protože se rozkládá daleko dopředu a daleko dozadu –“

„A daleko na obě strany,“ dodala Alenka.

„Zcela správně. Nu, a dále ‚*chrudošný*‘ je slovo velmi staré a znamená hrubý, neurvalý, vrtošivý a lenošný. To je další takové harmonikové slovo. Jméno *Chrudoš* je od něho odvozeno. – Nu, a ‚*borolov*‘ je malý, nevzhledný, ošumělý ptáček, jemuž peří trčí z těla na všechny strany – něco jako oškubané oprášovátko.“

„A ‚*mamné krsy*‘?“ řekla Alenka. „Obávám se, že nadužívám vaší laskavosti.“

„Nu, ‚*krsy*‘ jsou jakýsi druh zelených vepříků; co je to ‚*mamný*‘, tím si nejsem docela jist. Myslím, že to znamená něco mezi svůdný a klamný – ano, znamená to někoho, kdo svádí s úmyslem, aby oklamal.“

„A co znamená ‚*žárnící*‘?“

„Nu, ‚*žárníti*‘, třebaže se mínění o významu tohoto slova neshodují, znamená *žárně* a *např* hleděti a přitom vydávati podivný zvuk, který je tak někde mezi bučením a pískáním, s jakýmsi kýchnutím uprostřed; ale to se musí slyšet – možná že v tamhletom lese se s tím setkáte – a když to uslyšíte jednou, budete *docela* spokojena. Kdo vám to odříkával takovéhle těžké *krámy*?“

„Četla jsem to v knize,“ řekla Alenka.

Jaroslav Hašek
Školní výlet

Suplující profesor Hamouz zbledl jako stěna. V přírodopise jmenuje se onen zjev „mikry“, což znamená přizpůsobit se svému okolí barvou, aby nebyl tvor zpozorován. Bílé stěny chodby dívaly se na něho příšerně a proti němu rýsovala se ježatá hlava ředitele gymnasia, který zbledlému suplentovi ještě jednou opakoval: „Půjdete se svou třídou sekundou na celodenní školní výlet.“

Suplent Hamouz ozval se úpěnlivým hlasem: „Prosím, pane řediteli, račte uvážit, že ona třída vzhledem k celkovému mravnímu úpadku není toho hodna, aby šla na celodenní výlet.“

„Ministerstvo vyučování,“ řekl ředitel, „ve snaze, aby žactvu gymnasií bylo umožněno zotaviti se aspoň jeden den ve školním roce na čerstvém vzduchu, nařídilo poznovu zvláštním oběžníkem, aby byl pořádán každou třídou nižších i vyšších středních škol celodenní výlet. Porokovav s několika členy profesorského sboru, vypracoval jsem plán pro vaši třídu. Podniknete výlet do Divoké Šárky.“

„Vím, co jest disciplína, pane řediteli,“ odpověděl nešťastný Hamouz, „ale račte uvážit, že už jen to slovo Divoká Šárka v sekundě B vzbudí odvážné myšlenky, ke kterým na výletě přičiní i skutky. Jelikož divochy pustím do Divoké Šárky, neuhlídám je. Zulukafrý, s dovolením, nevzdělávají tím, že je pustí do pralesů na výlet. Prosím, pane řediteli, abyste laskavě uvážil mou hroznou situaci. Mých žáků jest 45. Divoká Šárka jest samá skála, napravo skála, nalevo skála. Z těch pětáctyřiceti jich přivedu jistě do Prahy nepotlučených jen patnáct, a z těch budu ještě nucen dát pro jejich chování na školních výletě aspoň deseti mravy nezákonné, neboť jsou to rození lotři. Vím, že z nich někteří snad se vůbec živí do Prahy nevrátí, že některé

při průchodu vesnicemi pochyťají obecní strážníci, deset procent si roztrhne kalhoty lezením na stromy, nejméně pět procent bude při škádlení psů dokonale pokousáno. A při obědě, oni se mně hoši opijí, docela opijí a pobijí se mezi sebou.“

„Budete pilně botanizovat,“ ozval se ředitel.

„Ne, pane řediteli, to je strašné. Pilně jsme i loni na výletě botanizovali, ačkoliv nejsem botanik, nýbrž klasický filolog. Ale prosím vás, vždyť všude jsme viděli v Krči jen pamplišky, tu a tam pryskyřík, v Kunraticích mateřídoušku. Na tom mohli mít dosti. A oni, lotři, v Kunraticích v restauraci trhali v soukromé zahradě hostinského macešky, rané růže, tulipány a nosili mně před hostinským uloupené květiny s otázkou, abych jim řekl, co to je a jakou to má cenu. Jsem v Kunraticích nemožný. A nyní račte si představit, že řádění sekundy B nebude trvat jen půl dne, nýbrž celý den, po celý dlouhý den, že v darebáctví za ten rok vyspěli rozumově, že jsou zchytralí a že jim takřka není nic svatého.“

„Nemohu si pomoci,“ řekl utrápenému suplentu Hamouzovi ředitel, „vykonáte se svou třídou sekundou B celodenní výlet do Divoké Šárky.“

Rozzuřeně vešel suplent Hamouz do své třídy. „Sekundáni,“ řekl zdrcujícím hlasem, „půjdete na celodenní výlet do Divoké Šárky – a dnes máte zvláštní písemnou práci z latiny. Podotýkám, že tato zvláštní práce bude velice důležitá ke klasifikaci. Kdo bude z ní mít nedostatečnou, přijde do konference a nepomohou mu vzdechy, bude to před popravou. Takhle výlety, to by vás člověk užil! Podotýkám, že obzvláště přísně budu hledět, aby se neopisovalo. Já vás naučím, chodit na celodenní výlet, uličníci. Kuch, ten by v Divoké Šárce skákal přes potok jako před čtrnácti dny v deset hodin přes lavici. Skočí do bahna a zamaže si šaty. A na ty šaty dostal z fondu císaře Františka Josefa loni 2. prosince a teď by chtěl skákat přes potok v Divoké Šárce. Tak to dál nepůjde, Kuchu! Jednou má také moje trpělivost své meze, koukáte nevinně jako tady Mára. Mára zas, ten je na psy. Psa nenechá na pokoji. Až půjdeme Libocí, chytí nejbližšího psa za ocas. Ale vidíte ho, hoši, toho Máru, jak si myslí až přijdeme do Veleslavína: Já, až pan profesor se nebude koukat, vezmu kámen a tamhle toho psa bacím! Ale profesor Hamouz, ten má všude oči. Ten hned vytáhne zápisník a už si poznamená: „Mára házel po psech!“ Tak vidíte, kam to vede, takové chování. Vy se drže koukáte a hlásíte se, vím, co chcete říct. Chcete odporovat a říct, že po psech neházíte. Jako bych vás neviděl. Když jste myslil, že na vás se nedívám, už jste hodil na Veleslavíně po psu kamenem. Sedněte si, drzý hochu. Vy jste aspoň drzý, ale tamhle Havelka, ten kouká tak zbožně, tak jako učiněné neviňátko, a vím, že si myslí: (Přece vstaňte, když s vámi mluvím!) Až budeme v Divoké Šárce na obědě v Čertově mlýně, pan profesor nám dá každému sklenici piva. Nic vám nedám, lotři! Sodovou vodu budete pít! To je hrozné, jak chcete už v mládí ve věku třinácti let, Havelko, opíjet se pivem v Čertově mlýně, po cestě pak hulákat, vyvádět alotria a ohrožovat ostatní. Je to velice smutný příklad zkaženosti. Dělán si poznámku u vašeho jména, abych věděl, jakou nízkou známku z mravného chování mám vám dát. Stejně činím si poznámky u Samka, Havlíčka, Janoty, Vodičky, neboť budou ničit lesní porost v Divoké Šárce, přestože ukážu na výstražné tabulky: Každé ničení lesních stromků se trestá vězením. A proč to vlastně říkám. Vždyť Samek už hledí tak na mne jako starý kriminálník a Havlíček s Vodičkou na výletě budou lézt do každé studně a hledat tam své ztracené mravy. Budete-li takhle pokračovat, vezmu třídní knihu a poznamenám, že nejste k napravení a že by se vám nečinila žádná krivda, kdyby vás vyloučili z gymnasia. Tamhle Švambara nemá k tomu daleko. Po školním výletě už ani nebude musit přijít druhého dne do třídy, neboť dovrší řadu svých nepravostí tím, že opozdí se po cestě a vykouří sportku. Já ale řeknu: Dýchněte na mne, a to dýchnutí mu podrazí nohy. Jiní zlotřilci, jako bych je viděl, přijdou na nádraží po zuby ozbrojení. Ten si vezme kapesní nůž, ten někde splaší flobertkovou pistoli a nyní hejsa do Divoké Šárky. Bude veta po disciplíně. Najednou ozve se výstřel. To Bartoníček vypálil ve skalní soutěsce z flobertkové pistole. (Vstaňte, Bartoníčku, když s vámi mluvím!) A Bartoníčka chytím za límec při činu, vyrazím mu ještě kouřící flobertku z jeho zlotřilé ruky a řeknu mu: Zítra už nemusíte chodit do školy. A takových propadlých osudu bude víc. Nemusím jmenovat Musila. Ten někde si uřízne v lese klacek. Musile, víte, kam to spějete? Jest to lesní pych. Víte, že budete za takovou věc vyloučen? Zkrátka, hoši, vím, že ve vlaku budete se chovat jako divá zvěř. Že budete křičet z vlaku a nahýbati se z oken. Pravím vám důrazně, že kdo něco takového provede a na výletě se bude chovat jako zvěř, bude lotr a provede alotria, o kterých jsem mluvil, nemusí se druhého dne objeviti ve škole a nechť považuje se za vyloučená ze všech středních škol celého Rakouska.“

To jsem je zastrašil, myslil si suplent Hamouz po hodině, budou jistě jako beránci.

Druhého dne po školním výletě do Divoké Šárky přišlo do třídy ze 45 žáků jen 5. Ostatní se považovali za vyloučené ze středních škol celého Rakouska...

Karel ČAPEK: Válka s Mloky

I stalo se jednoho čtvrtku, kdy londýnské zoo bylo obecnstvu uzavřeno, že pan Thomas Greggs, hlídač v pavilonu ještěřů, čistil nádrže a terária svých svěřenců. Byl sám a sám v oddílu mloků, kde byl vystaven velemlok japonský, americký hellbendr, Andrias Scheuchzeri a množství drobných čolků, mločků, axolotlů, ouhoříků, surýnů a macarátů, žebrovníků i žábronošů. Pan Greggs se oháněl hadrem a koštětem, pískaje si Annie Laurie; a najednou někdo za ním skřehotavě povídá:

„Koukej, mami.“

Pan Thomas Greggs se ohlédl, ale nikdo tam nebyl; jen hellbendr mlaskal ve svém bahně a ten velký černý mlok, ten Andrias, se opíral předními tlapkami o kraj nádrže a kroutil trupem. Něco se mi zdálo, mínil pan Greggs a metl dál podlahu, až to svištělo.

„Koukej, mlok,“ ozvalo se za ním.

Pan Greggs se rychle otočil; ten černý mlok, ten Andrias, se na něho díval, mrkaje spodními víčky.

„Brr, ten je ošklivý,“ řekl najednou mlok. „Pojď odtud, miláčku.“

Pan Greggs otevřel úžasem ústa. „Co?“

„Nekouše?“ skřehotal mlok.

„Ty ... ty umíš mluvit?“ koktal pan Greggs, nevěře svým smyslům.

„Já se ho bojím,“ vyrazil ze sebe mlok. „Mami, co žere?“

„Řekni dobrý den,“ řekl užaslý pan Greggs.

Mlok zakroutil tělem. „Dobry den,“ skřehotal. „Dobry den. Dobry den. Smím mu dát koláč?“

Pan Greggs sáhl zmateně do kapsy a vytáhl kousek housky. „Na, tumáš.“

Mlok vzal housku do tlapky a počal ji okusovat. „Koukej, mlok,“ chrochtal spokojeně. „Tati, proč je tak černý?“ Náhle se ponořil do vody a vystrčil jen hlavu. „Proč je ve vodě? Proč? Hu, ten je škaredý!“

Pan Thomas Greggs se škrábal překvapením v týle. Aha, to on opakuje, co tady slyší od lidí. „Řekni Greggs,“ ozkusil to.

„Řekni Greggs,“ opakoval mlok.

„Pan Thomas Greggs.“

„Pan Thomas Greggs.“

„Dobry den, pane.“

„Dobry den, pane. Dobry den. Dobry den, pane.“ Zdálo se, že se mlok nemůže řeči nabažit; ale Greggs už nevěděl, co by mu povídal; pan Thomas Greggs nebyl muž příliš výmluvný. „Tak teď drž hubu,“ řekl, „a až budu hotov, budu tě učit mluvit.“

„Tak teď drž hubu,“ broukal mlok. „Dobry den, pane. Koukej mlok. Budu tě učit mluvit.“

Po stupních civilizace

(Dějiny Mloků)

Zmínili jsme se už o mločích farmách. Ať si čtenář nepředstavuje obrovské chovné stáje a ohrady; je to několik kilometrů holého pobřeží, na němž jsou roztroušeny domky z vlnitého plechu. Jeden domek je pro veterináře, jeden pro ředitele a ostatní jsou pro dozorcí personál. Teprve při odlivu je vidět, že od břehu vybíhají do moře dlouhé hráze; rozdělující pobřeží na několik bazénů. Jeden je pro potěr, druhý pro třídu Leading a tak dále; každý druh je krměn a cvičen odděleně. Obě se děje v noci. Se soumrakem vystupují Mloci ze svých děr na břeh a shromáždí se kolem svých učitelů; jsou to obyčejně vysloužilí vojáci. Nejprve je hodina mluvení; učitel předřikává Mlokům slova, například „kopat“, a názorně jim vysvětlí jejich smysl. Potom je seřadí do čtyřstupů a učí je pochodovat; následuje půlhodinka tělocviku a odpočinek ve vodě. Po přestávce se vyučuje, jak zacházet s různými nástroji a zbraněmi, načež se asi po tři hodiny pod dozorem učitelů konají praktické práce ve vodním stavitelství. Nato se Mloci vrátí do vody a jsou krmeni mločími suchary, jež obsahují hlavně kukuřičnou mouku a lůj; Leading a Těžcí Mloci jsou přikrmováni masem. Lenost a neposlušnost se trestá odnětím potravy, jiných tělesných trestů není; ostatně citlivost Salamandrů vůči bolesti je nepatrná. S východem slunce nastává na mločích farmách mrtvý klid; lidé jdou spát a Mloci zmizí pod hladinou mořskou.

K jedné hodině ráno (bylo to dvacátého listopadu) zachycovali radioamatéři ve větší části Evropy na svých radioaparátech silné poruchy, jako by pracovala nějaká nová, neobyčejně mocná vysílací stanice. Našli ji na vlnové délce dvě stě tři; bylo slyšet cosi jako hukot strojů nebo mořských vln; do toho táhlého, nekonečného šumění se najednou ozval strašný, skřehotavý hlas (všichni jej popisovali podobně: dutý, kvákavý, jakoby umělý hlas, k tomu ještě nesmírně zesílený megafonem); a tento žabí hlas rozčileně volal: „Hallo, hallo, hallo! Chief Salamander speaking. Hallo, Chief Salamander speaking. Stop all broadcasting, you men! Stop your broadcasting! Hallo, Chief Salamander speaking!“ Potom se jiný, podobně dutý hlas ptal: „Ready?“ „Ready.“ Nato bylo slyšet praskot, jako by se přepínalo vedení; a zase jiný nepřírozeně seškracený hlas volal: „Attention! Attention! Attention!“ „Hallo!“ „Now!“

A nyní se ozval chraptivý, unavený, ale přece jen velitelský hlas do nočního ticha. „Hallo, vy lidé! Tady Louisiana. Tady Kiangsu. Tady Senegambia. Litujeme lidských životů. Nechceme vám působit zbytečné ztráty. Chceme jenom, abyste vyklidili mořské břehy na místech, která vám předem označíme. Uděláte-li to, vyhnete se politováníhodným nehodám. Příště vám oznámíme nejméně čtrnáct dní předem, na kterém místě budeme rozšiřovat své moře. Dosud jsme konali jenom technické zkoušky. Vaše třaskaviny se osvědčily. Děkujeme vám.

Hallo, vy lidé! Zachovejte klid. Nemáme vůči vám nepřátelských úmyslů. Potřebujeme jenom víc vody, víc břehů, víc mělčin pro svůj život. Je nás příliš mnoho. Už pro nás není dost místa na vašich březích. Proto musíme odbourat vaše pevniny. Uděláme z nich samé zálivy a ostrovy. Tím se dá délka světových břehů zpětinasobit. Budeme stavět nové mělčiny. Nemůžeme žít v hlubokém moři. Budeme potřebovat vašich pevnin jako materiálu k zasypání hlubin. Nemáme proti vám nic, ale je nás příliš mnoho. Můžete se zatím odstěhovat do vnitrozemí. Můžete se uchýlit do hor. Hory se budou bourat až na konec.

Vy jste nás chtěli. Vy jste nás rozšířili po celém světě. Nyní nás máte. Chceme s vámi vyjít po dobrém. Budete nám dodávat ocel na naše vrtačky a krumpáče. Budete nám dodávat třaskaviny. Budete nám dodávat torpéda. Budete pro nás pracovat. Bez vás bychom nemohli odklidit staré pevniny. Hallo, vy lidé, Chief Salamander vám jménem všech Mloků světa nabízí spolupráci. Budete s námi pracovat na odbourávání vašeho světa. Děkujeme vám.“

„Říkáš,“ ozval se starý pán, „že jsou ti Mloci až u Drážďan?“
„Šestnáct kilometrů od Drážďan. (...) Ale deset kilometrů od Paříže prý Mloky porazili,“ sděloval syn Frantík. „Prý tam měli samé podkopy a vyhodili je do povětří. Dva armádní sbory Mloků prý tam rozbili.“

„To on zas Francouz je dobrý voják,“ mínil pan Povondra znalecky. (...) „Ale dva armádní sbory Mloků, to je málo. Když se tak na to dívám,“ zamyslel se starý pán, „tak s lidmi uměli bojovat líp. A netrvalo to ani tak dlouho. S těmi Mloky to už táhnou dvanáct let, a pořád nic, jen samá příprava výhodnějších pozic. – Kdepak, za mých mladých let, to bývaly bitvy! To byly tady tři miliony lidí a tam tři miliony lidí,“ ukazoval starý pán, až se tím člun rozhoupal, „a teď, kruci, to na sebe útočilo. – Tohle není ani žádná pořádná válka,“ zlobil se otec Povondra. „Pořád jen samé betonové hráze, ale nějaký bodákový útok, to ne. Kdepak!“

„Když na sebe lidi a Mloci nemůžou, tatínku,“ hájil mladý Povondra moderní způsob válčení. „Dělat bodákový útok do vody, to přece nejde.“

„Právě,“ bručel pan Povondra pohrdavě. „Oni na sebe pořádně nemůžou. Ale pust' lidi proti lidem, a budeš koukat, co dovedou. Copak vy víte o válce!“

„Jen aby nepřišla až sem,“ řekl syn Frantík trochu neočekávaně. „To víte, když má člověk děti –“

„Jak to, sem,“ vyhrkl starý pán jaksi popuzeně. „Myslíš, jako sem do Prahy?“

„Vůbec k nám do Čech,“ děl mladý Povondra ustaraně. „Já myslím, když už jsou Mloci až u Drážďan –“

„Ty chytráku,“ káral ho pan Povondra. „Jak by se sem dostali? Přes ty naše hory?“

„Třeba po Labi – a potom dál podle Vltavy.“

Otec Povondra pohoršeně zafrkal. „Prosím tě, po Labi! To by mohli leda do Podmokel, ale dál už ne. Tam jsou, holenku, samé skály. Já tam byl. Kdepak, sem se Mloci nedostanou, my to máme dobré.“ (...)

Mladý Povondra vzdychnul. „Jak myslíte, tatínku. Ale když člověk pováží, že ty potvory už potopily nějakou pětinu všech pevnin –“

„U moře, ty pytlíku, ale jinde ne. Ty nerozumíš té politice. Ony ty státy, co jsou u moře, s nimi vedou válku, ale my ne. My jsme neutrální stát, a proto oni na nás nemůžou. Tak je to. A nemluv pořád, nebo nic nechytň.“ (...)

„Tati,“ vydechl mladý Povondra téměř dětsky.

„Co je?“

„Není tamhleto sumec?“

„Kde?“

Z Vltavy právě před Národním divadlem koukala z vody veliká, černá hlava a postupovala pomalu proti proudu.

„Je to sumec?“ opakoval Povondra junior.

Starý pán upustil prut. „Tohle?“ vyrazil ze sebe, ukazuje třesoucím se prstem.

„Tohle?“

Černá hlava zmizela pod vodou.

„To nebyl sumec, Frantíku,“ povídal starý pán jakýmsi nesvým hlasem. „Půjdeme domů. To je konec.“

Karel Čapek
Anglické listy

ANGLICKÝ PARK

Stromy jsou snad to nejkrásnější v Anglii. Také ovšem louky a strážníci, ale hlavně stromy, krásně plečité, staré, rozložitě, volné, ctihodné a převeliké stromy. Stromy v Mapton Courtu, Richmond Parku, Windsoru a já nevím kde ještě. Možná, že ty stromy mají velký vliv na torysmus v Anglii. Myslím, že udržují aristokratické pudy, historismus, konzervativnost, celní ochranu, golf, dům lordů a jiné zvláštní a staré věci. Byl bych asi náruživým labouristou, kdybych bydlil v Ulici Železných Balkónů nebo v Ulici Šedivých Cihel; ale sedě pod dubem křemelákem v Hampton Parku, pocítil jsem v sobě povážlivou náklonnost uznávat hodnotu starých věcí, vyšší poslání starých stromů, harmonickou košatost tradice a jakousi úctu ke všemu, co je dosti silné, aby se udrželo po věky.

Zdá se, že v Anglii je mnoho takových prastarých stromů; skoro ve všem, co tu člověk potkává, v klubech, v literatuře, v domácnostech, je nějak cítit dřevo a listí staletých, ctihodných a strašně solidních stromů. Tady vlastně člověk nevidí nic okázale nového; jenom podzemní dráha je nová, a proto asi je tak ošklivá. Ale staré stromy a staré věci mají v sobě skřítky, duchy výstřední a šprýmovné; také Angličané mají v sobě skřítky. Jsou nesmírně vážní, solidní a ctihodní; najednou to v nich nějak zaharaší, řeknou něco pitvorného, vyletí z nich drobet skřítkového humoru, a už zas vypadají vážně jako stará kožená židle; jsou asi ze starého dřeva.

Nevím proč, ale tato střízlivá Anglie mi připadá nejpohádkovější a nejromantičtější ze všech zemí, které jsem viděl. Snad je to pro ty staré stromy. Nebo ne: to asi dělají trávníky. To dělá to, že se tady chodí po lukách místo po cestíčkách. My ostatní si troufáme chodit jen po cestách a pěšinách; to má jistě ohromný vliv na náš duševní život. Když jsem viděl prvního džentlmena brouzdat se po trávníku v Hampton Parku, myslel jsem, že je to pohádkový tvor, ačkoliv měl cylindr; čekal jsem, že pojedě do Kingstону na jelenu nebo že začne tančit, nebo že na něj přijde zahradník a strašně mu vynadá. Nestalo se nic, a konečně i já jsem se odvážil pustit se rovnou přes louku k onomu dubu křemeláku, který stojí na začátku tohoto listu na krásném palouku. Nestalo se nic dál; ale nikdy jsem neměl pocit tak neomezené svobody jako v tomto okamžiku. Je to velmi zvláštní: tady patrně člověk neplatí za škodné zvíře. Tady není o něm ponuré mínění, že pod jeho kopyty tráva neroste. Tady má právo jít po louce, jako by byl rusalka nebo velkostatkář. Myslím, že to má značný vliv na jeho povahu a světový názor. Otvírá to zázračnou možnost jít jinudy než cestou a přitom sebe sama nepovažovat za škodnou, rošťáka nebo anarchistu.

O tom všem jsem přemítal pod dubem v Hampton Parku, ale posléze i staré kořeny tlačí.

POUTNÍK SI VŠÍMÁ LIDÍ

Nuže, není pravda, že Angličané nosí šmahem kostkované šaty, lulku nebo licousy; co se toho posledního týče, jediným pravým Angličanem je dr. Bouček v Praze. Každý Angličan nosí gumák nebo deštník, placatou čepici a v ruce noviny; je-li to Angličanka, nosí gumák nebo tenisovou raketu. Příroda má tu sklon k neobyčejné huňatosti, obrůstání, kosmatosti, vlnatosti, ježatosti a všeho druhu chlupu; tak například angličtí koně mají celé trsy a třapce chlupů na nohou, a angličtí psi nejsou nic jiného než směšné balíky čupřin. Jen anglický trávník a anglický džentlmen se denně holí.

Co je to anglický džentlmen, nedá se stručně říci: museli byste znát přinejmenším anglického číšníka z klubu nebo pokladníka na nádraží, nebo dokonce strážníka. Džentlmen, to je odměřená sloučenina mlčení, ochoty, důstojnosti, sportu, novin a počestnosti. Dvě hodiny vás dožírá váš protějšek ve vlaku tím, že vás neuzná za hodna pohledu; najednou vstane a podá vám váš kufřík, na který jaksi nemůžete dosáhnout. Tady si lidé vždy dovedou navzájem pomoci, ale nikdy si nemají co říci, ledaže je to o počasí. Proto asi Angličané vynášeli veřejně na vládu, na vlak nebo na daně; je to celkem neveselý a uzavřený lid. Místo hospod, kde se sedí, pije a povídá, vynášeli bary, kde se stojí, pije a mlčí. Hovornější lidé se dávají na politiku jako Lloyd George, nebo na spisovatelství; anglická kniha musí mít totiž aspoň čtyři sta stránek.

Snad se to stalo ze samé zamlklosti, že Angličané polykají půlku každého slova, a tu druhou půlku jaksi zmáčknou; i je těžko se s nimi srozumět. Denně jsem jezdil do stanice Ladbroke Grove; přijde konduktér, a já povídám: „Ledbrruk Grröv.“ „...?? Eh?“ „Ledbhuk Ghöv!“ „...?? Eh?“ „Hevhuv Hev!“ „Aa, Hevhuv Hov,“ zaraduje se konduktér a dá mi lístek do Ladbroke Grove. Jakživ se tomu nenaučím.

VÍTĚZSLAV NEZVAL

Abeceda

A

nazváno buď prostou chatrčí
Ó palmy přeneste svůj rovník nad Vltavu
Šnek má svůj prostý dům z nějž růžky vystrčí
a člověk neví kam by složil hlavu

„Z velmi volného přirovnání tvaru písmene A se stříškou vzniká první verš. Asociací chatrče a divošských stanů přeskočí fantazie na rovník a přeje si přenést jeho klima do našich věčně deštivých krajin. Z rýmu chatrčí – vystrčí se zrodí představa šneka, vystrkujícího růžky z domu, který nosí s sebou. A za pomoci rýmu nad Vltavu – hlavu si vybaví obraznost ubohé lidi bez přístřeší.“

Vítězslav Nezval v Moderních básnických směrech

D

luk jenž od západu napíná se
Indián shlédl stopu na zemi
Poslední druhové zhyňuli v dávném čase
a měsíc dorůstá prerie kamení

P

jako tabulka na rozcestí
V lidové mluvě P symbol každé ctnosti
a někdy tebou mluví všecka lidská bída
Žebrákům vstup se přísně zapovídá

Y

Dnes jsi jen hračkou pro děti
Za strojních pušek vyrostly pohádky naše
a přece v dávném století
zabil prakem David Goliáše

(Pantomima)

Ludvík Aškenazy

Vajíčko

Člověk má mnoho přátel, které viděl jen letmo. Nějak se mu připletli do života, měli v něm svůj malý výstup a zmizeli ze scény. Buď řekli „Pan hrabě byl raněn v souboji“, anebo „Alenka vás srdečně pozdravuje, ale víc nesmím vyřídit“. Přitom se na vás zasvěceně usmáli anebo si tajně vzdychli, anebo prostě hezky odešli, vzpřímeně a s citem.

Každý život má své hrdiny a staty. Není nám souzeno znát jejich skutečnou roli ve hře. Koho považujeme za hrdinu, bývá často staty; štěk našeho života se někdy stává osudem.

Byl jeden člověk, jmenoval se, řekněme, Pokštefl. Chodil před válkou na gymnasium, dokonce klasické, domníval se tudíž, že smyslem života je ono slavné *carpe diem*. Jiné latinské přísloví si nepamatoval, ale ze dne si utrl, co se dalo. Rozptyloval se snadno a bujně na cizí účet; jeho záliba byla volat neznámé lidi telefonem a dělat si z nich známá šprtouchlata. Představoval se jako dozorčí úředník telefonní ústředny a žádal nezkušené babičky, které byly samy doma, aby našly krejčovský metr a změřily telefonní šňůru od zdi k přístroji.

Měl-li špatný den, ozval se ovšem jako pohřební ústav a nahlásil dovoz vyřezávané rakve pro člověka, který zvedl telefon. Říkal:

– Tak vám tu rakev vezem, natáhněte si rubáš. A čekejte vleže.

Anebo nařídil:

– Přijďte laskavě zítra o sedmé hodině ranní na Sřelecký ostrov se svým papouškem, budete oba povinně očkováni. Děkuji vám.

Zvláště si zasedl ten mladík na majitele telefonního přístroje číslo to a to. Jmenoval se Eduard Kohoutek a byl, jak se tehdy říkalo, soukromník. Týden co týden se v pátek ve tři hodiny konal tento telefonní hovor:

– Dobrý den!

– Dobrý den.

– Je prosím doma pan Slepíčka?

– Ó nikoliv! odpovídal kultivovaný hlas po krátkém odmlčení, – u telefonu Eduard Kohoutek.

– Tak slepička není doma? říkával pokaždé s novým úžasem student. – A snesla vám včera vajíčko?

– Nikoliv, nesnesla, odpovídal klidný, zdvořilý hlas. – Máte rád vajíčka, studente?

– Vejce z duše nenávidím, pravil mladík. – Tak to bude asi omyl.

Zavěsil a pak se celý týden těšil, že zase zavolá pana Kohoutka, v pátek ve tři odpoledne, a bude chtít pana Slepíčku.

Pan Eduard Kohoutek byl vždycky stejně přívětivý a sonorní. Neříkal dacane nebo chytráku nebo, což je ještě horší, mladý muži. Sluchátko pokládal decentně.

Student žil, a tudíž stárl. Úspěšně proklouzl pubertou, dozráváním a nakonec zkouškou dospělosti i imatrikulací na fakultě. Hlas se mu ustálil v sytý baryton, dokonce okouzlující. Každé ráno se holil.

Svět, který s ním částečně počítal pro neznámé cíle, pokračoval ve svém nezávislém vývoji.

Spadly na něj první bomby, to bylo v Polsku.

Pak přišel 17. listopad 1939 a pan Kohoutek čekal v pátek ve tři hodiny marně. Stručně řečeno, z koncentráku se nedalo telefonovat. Tak se ten mladý muž alespoň v tomhle směru polepšil.

Co se s ním všechno stalo, to je jiná povídka anebo román. Trochu měl štěstí, kapánek se v tom naučil chodit, a vůbec, byl to takový neřád. Přežil to.

A když se vrátil do Prahy, bylo to jedenáctého května, pátek, za deset minut tři. Řekl si:

– Než bych si vymyslel, jak znovu začínat... stejně nic nevymyslím... než bych si tím lámal hlavu, začnu tím, že zavolám pana Kohoutka. Je to jediné číslo, které si pamatuju.

Zašel tedy do malé osamělé budky, ještě byla šedivá z války. Ruka se mu třásla, s tím se už nedalo nic dělat. Na tváři se mu objevil výraz oné potouchlé bujnosti a zlomyslného potěšení. Vytočil číslo.

– Dobrý den, řekl.

– Dobrý den.

– Je prosím doma pan Slepíčka? Řekl a málem se rozplakal.

Na druhé straně někdo dlouho mlčel. Pak řekl:

– Tak ty žiješ, uličníku? No to je báječné.

– Žiju, pane Kohoutku, řekl bývalý student. V tu chvíli pocítil, že do něho skutečně vstupuje život. Pocítil to zvýšeným tepem a radostí až k zalknutí. Uslyšel zpívat své tělo.

– Musíte tam přece mít někde slepičku, řekl. – Nesnesla vám včera k snídani vajíčko?

– Ale snesla, snesla, pravil starý pan Kohoutek. – Včera snesla, mrcha. Krásné bílé vajíčko. Přijďte si na ně, pane uličníku, uvařím vám je naměkko.

A to je vlastně všechno, ale kdoví?

PETROLEJOVÁ LAMPA

JAROSLAV SEIFERT

Všichni už spí a měl bych spát,
však lampa bzučí. Stávalo se,
že zapomněl jsem poslouchat
a neuslyšel nohy bosé.
Maminka zavřela mi knížku
a já jsem musil do pelíšku.
Byl bych ji celou přečetl snad.

Často jsem hadrem přikryl práh,
pod dveřmi škvíra totiž byla,
a plamen opatrně stáh,
aby mě lampa nezahlavila.
A noční můry pod stínidlem
vrážely do cylindru křídlem.
Dočetl jsem až po obsah.

Půl stoje a půl podepřen,
hltal jsem napínavé řádky
a známé věci kolem stěny
ustupovaly v přítmi zpátky.
Byl červen - blýská se a hřímá,
stůl kymácí se před očima
a kredenc praská u kamen.

Vrak bez plachet a bez lidí
řítí se nocí kolikerou;
trosečník cestu nevidí,
ve tmě si svítí lampou šerou.
Noc před ním jako propast zeje,
v lampě je málo petroleje
a světlo hasne na přídi.

A plul, aniž by věděl kam,
úpělo moře pod cyklónem,
v poslední chvíli objal trám.
Tak jsem se setkal s Robinsonem.
Bože, to bylo překvapení:
papouška držel na rameni
a v ruce pušku. A byl sám.

Věčně zelené ostrovy,
ztracené v moři za obzorem!
Za snem, který byl bláhový,
v tom světle lampy víc než sporém
potácel jsem se chvílkou hrůzy;
když zazněl výstřel z arkebuzy,
těšil jsem se už na nový.

Nazítří, když jsem oči mnul
a rozhlížel se letním ránem,
k pláči byl smutný ten náš stůl
i lampa, která stála na něm.
Můry na voskovém plátně
ležely mrtvé. Nenávratně
v tanci jim život uplynul.

Vítězslav Nezval
Noční můra

Měli jsme dnes podívanou. Někdo otevřel v prvním poschodí okno, odešel a zapomněl zhasnout. Když jsme vstoupili do pokoje, myslil jsem, že se tam rojí včely. Kolem světla lítalo deset můr. Byly už celé žhavé a měly na křídlech ohnivě proužky. Můry, můry, odleťte a nezapalte noc!

Josef Kainar
Kocourek

Kocourku milej,
čerte můj,
já pro tě pláču.

A přece mlíčko jsem ti nalívala
do talířku pěkně kvítečkovaného
už zrána, před školou,
abys mi nevyhládl,
než se k tobě vrátím.

Vpodvečer, to jsme si povídali,
já jsem tě hladila,
a tys byl elektrickejší,
a jenom předls, jak ti bylo dobře.
Někdy mi vyprávěls kocouří pohádky.
Tu o myšce, co zlobila svou mámu,
tu o měsíčku, malým čaroději,
co přičaroval kočce zvonek na ocas,

a vykládals mi o dalekém zámku,
kde všecko piští
podle princezny,
a ta si leží na gauči, jí sýr,
a je tak smutná.

Kocourku černejší,
kampak ses mi poděl?
Kdybys mi tlapkou
slůvko naškrábal,
ale ty nic.
Propad ses do zlé noci.
A mně se nechce nic
než stýskat si a brečet.

Táta se s mámou ustavičně hádá,
přišlo k nám psaní,
modrý, od soudu.
Má kamarádka Jana
už mně zradila.
Strašně se chlubí, půjde na trvalou,
ten druhý tatínek jí dává spoustu peněz.
To se ví,
knížku o Amundsenovi,
tu mi v té zradě vrátit nemá čas.

Strašně si přeju stát se Amundsenkou
a odjet na sever svou malou pevnou lodí
do věčné noci, kde kry praskají,
a chtěla bych si čítat z knížek
při polární záři
a námořníkům ve svátek
upéci medvěda.
Přeju si odjet, obzvlášť na Špicberky.

Je sice chyba, že tam nejsou myši,
no ale mléka, kondenzovaného,
na mojí lodi měl bys dost a dost.
A velmi často rybu,
však my dva se známe.

Prosím tě, vrať se.
Vezmu si tě s sebou.
Co se tě člověk všude nahledá!
Kocourku drahý!
Čerte škaredá.

(Lazar a Pásek)

Daisy Mrázková
Auto z pralesa

Bylo jedno město velice krásné, velice nové, velice skleněné, velice železobetonové.
A domy byly vysoké a bílé jako kostky cukru.

A všechno bylo z umělé hmoty a omývatelné a každý měl silonové ponožky a fotoaparát, a každý měl auto a ledničku a televizor. Měli tolik práce... Starali se o Věci. Všichni od rána do večera pracovali, aby měli dost Věcí.

A jednou se stalo, co se nemělo stát:

Městem projíždělo nákladní auto, asi bylo z daleka, odněkud z pralesa, a na tom autě byly naložené předlouhé a přeširoké mohutné kmeny poražených stromů... Musely to být staré stromy, sice by nebyly narostly do takové délky a šířky... A na těch kmenech, jak tak ležely spoutané řetězem jako svazek obrovitých prutů, byla tlustá kůra, voňavá, rezavá, rozpraskaná... A z té kůry visely šedomodré lišejníky jako dlouhé vousy, a kdo tu kůru viděl, musel si vzpomenout na vysoké kopce a hluboké lesy a vítr a sněhové bouřky a vánice, a musel si vzpomenout na poupátka skrytě pučící na jaře, a musel myslet na malá zelená místa mezi mechem a kapradím a na vyprahlé, sluncem horké růžové jehličí...

A možná že v té kůře seděli lesní broučkové a můrky, ano, je to možné, ba jisté... Seděli tam a vezli se městem a jejich křehounká barevná křídla byla složena na různý způsob.

A jak tak to auto tím městem projíždělo, lidé viděli, co se na něm veze, dívali se a zapomínali na počítače a videopřehrávače a grily a mixéry a motocykly a auta, zapomínali na to všechno a vzpomněli si na bzučení modré vážky a na vůni pryskyřice a na otisky smčích kopýtek a na záření rosy a na střízlíčka, který se tiše proletuje v křoví.

A otáčeli se za autem a šli pomalounku za ním jako přičarování, a šli a utíkali, všichni utíkali za autem, až utekli z města. utekli z města ven, poztráceli své taštičky ze silonu, povyzouvali opánky z pěnové gumy, utekli do lesů k zeleným můrkám a k malým čirým studánkám a k modrým hořcům a tajemným plavuním.

A udělali si ohníčky,
nalámali suché větve a udělali ohníčky,
malé řežavé ohně,
ze kterých stoupal bílý kouř do tmy,
a všechno bylo jejich,
oheň a vzduch a hvězdy a tma,
a ticho a hlína a rosa a písek,
a vítr a slunce a listí a kouř,
všecko to bylo zase jejich.

Ze stejnojmenné knihy

o
z
e
l
e
ž
o
z
e
l
e
ž
o
z
e
l
e
ž
d
e
ř
e
p
a
n

pak
bakterie
hmyz
myši
psi
opice
člověk

Jiří Kolář

Proč musí být deštníkáři

Kdyby nebyli deštníkáři,
nebyly by deštníky,
kdyby nebyly deštníky,
zmokli bychom jako slepice,
kdybychom zmokli jako slépice,
vypadali bychom
jako zmoklé slepice,
kdybychom vypadali
jako zmoklé slepice,
každý by se nám smál,
kdyby se nám každý smál,
kdekdo by se nám vyhýbal,
kdyby se nám kdekdo vyhýbal,
žili bychom jako kůl v plotě,
kdybychom žili jako kůl v plotě,
mohl by nás někdo vytrhnout,
rozsekat a spálit.
Proto musí být deštníkáři!

(Nápady pana Apríla)

Ota Pavel

Moje první ryba

Prošek se vracel z hospůdky Anamo v náladě a prozpěvoval si vojenské písničky. Uměl jich mnoho, ve válce bojoval v Srbsku. V boku mu zůstala nevyndaná střepina, ale ta ho přestala zlobit, jakmile měl v sobě několik ostrých. Když dorazil s lodí k nám, dal vlčákovi Holanovi pusku na čenich a sedl si pod vonící akát.

Byl jsem tehdy na přívoze, bráškové mě zase nevzali s sebou, vzali radši holku Dášu, dceru Bédi Peroutky, která mě velice přehlížela.

Strejda se na mě podíval zelenýma očima:

„Pojď sem, prdelko!“

Pomalou jsem se k němu došoural, moc mě nemiloval. Nejraději měl Jirku, to byl uličník podle jeho gusta. Já byl nejmladší, mazlíček. Prošek se na mě pátravě podíval a vytáhl z ušmudlané kapsy kyselou okurku:

„Tumáš.“

Vyndal jsem si prst z pusy a strčil tam okurku. Pozoroval mě. Pak vytáhl placatou láhev a přikázal:

„Cvakni si.“

Nic v ní už nebylo. Ale zatvářil jsem se blaženě. Neexistující alkohol nás sblížil. Vstal a naznačil, abych šel za ním do stodoly. Vytáhl dlouhý lískový prut a povídal:

„Udělám ti prut. Mám ho pro tebe už dlouho.“

Vytáhl z kapsy ostrý nůž a dělal šmik sem a šmik tam a já pozoroval jeho upravené ruce, na kterých chyběl prst, který si vlastnoručně ušmíkl při řezání proutí na košíky. Viděl jsem jeho tvář, zkřivenou bolestí, zase ho bolela střepina v boku. Ale alkohol na bolest mu došel. Dokončil prut. Tehdy jsem nevěděl, že to byl můj nejceněnější prut, ale dnes to vím. Byl to prut dětství, kterému se nemohly vyrovnat pozdější výrobky amerických a japonských továren. Přivázal na něj vlasec a připevnil brk z husy a háček. Potom řekl:

„U ostrova jsou okouni samotáři. Jdi tam, prdelko, a pocuchej jim hřívou. Já tu na tebe počkám.“

Schoulil se do klubíčka a Holan mu dal hlavu do klína. Po pěšince jsem došel až k ostrovu. Bylo před polednem, hrálo slunce. Navlékl jsem žízalu a nahodil prut. Nic nebralo, jen modravá šídla usedla na stulíky a kdesi v zátočině hodovali mlaskající tlouští. Bílý brk ležel na hladině nehybně jako bílá loď za bezvětří. V duchu jsem mu vztyčil plachty a poručil kapitánovi, aby plul, aby ho táhla po hladině barevná ryba. Ale brk stál, mně se klížily oči, jen občas jsem mžoural jedním okem, zda má bílá loď už vyplouvá.

Najednou se brk otřásl a udělal se kolem něho kruh. A znova a znova, jako by to byly signály z nesmírných vodních hloubek. Někdo si hrál a laškoval s lodí, jako by nahazoval koženým řemenem motory. Nebyla to tedy plachetnice, ale bílá motorová loď. Pak brk zapanáčkoval, stoupl si na hlavu a nohy dal nahoru jak napůl potopená kachna. To už jsem prut křečovitě svíral rukama. Jistě to bude okoun s hřívou, co tu bydlí na samotě. Brk udělal zatím hups! a zmizel. Ale bylo vidět, jak míří pod hladinou ke stulíkům. Sekl jsem. Prut se ohnul do oblouku a já ucítil poprvé v životě slastný tah ryby. Po mocném oboustranném zápolení se objevila zježená tlama. Byl to okoun, a byl veliký jak kostkovaná červená čepice, jenže byl také olivově zelený a přes sebe měl tmavé pruhy. Nesl své červené ploutve jako bojové zástavy a hrbem se podobal býku. Místo očí měl zlaté živé penízky a na hřbetě mu trčela zježená kopí. To nebyla ryba, to byl drak, opancéřovaný rytíř s červeným peřím na přílbě.

Vyvlekl jsem ho na trávu a lehl si na něj, aby neutekl. Oba jsme byli zápasící kluci. Potom jsem ho nesl slavnostně na přívoz. Pobodal jsem se o jeho kopí a z prstů mi maličko prýštila krev. Myslel jsem na to, že strejda Prošek mě bude mít od dnešního dne stejně rád jako Jirku. Prošek seděl už na lavičce a pil kozí vermut, mlíko, na vyhnání alkoholu. Chválil mě:

„Jsi pašák.“

Stáhl okouna a hlavu s kůží přitloukl na vrata stodoly. Aby všichni viděli, že se v Luhu pod Bránovem zrodil další rybář.

Vzal jsem stoličku na dojení a sedal jsem pod trofejí celé dny. Když šel někdo na přívoz, kašlal jsem a smrkal, abych na okouna upozornil. Sklidil jsem spoustu slávy. Přišla i holka Dáša, dcera Bédi Peroutky. Dala mi pusku na tvář a pronesla:

„Jsi opravdovej frajer.“

Jednou v noci mi však trofej zmizela neznámo kam. Je možné, že ji sežrala kočka Andělka. Ale spíš je pravděpodobné, že ji sundal z vrat můj milovaný strejda Prošek. Měl už mého chlubitivého počínání plné zuby a začínal jsem mu být zase protivnej.

Večerní kurs

„Tak opravdu jste na motorce nikdy neseděl?“

„Ale ano... s otcem! Ale pořád vzadu na tandemu, už odmala. První motorku jsme měli laurinku, tu, co se musela roztrapovat. A teď u toho byl ještě sajdkár a v něm brácha a matka, a když jsme kolikrát tu laurinku roztrapovali a ona chytla, už jsme neměli s tátou sílu na ni naskákat.“

„Víte, Hrabal, že takovou mašinu už ani nepamatuju? Ale půjdete ke zkouškám ... proč se používá na mazání olej?“

„Olejový film, viskozita.“

„Dobře. A co je to komprese?“

„To je poměr obsahu válce a obsahu spalovací komory.“

„No, to je ještě lepší, ale vzpomenete si na mne! Ti paťárové, co nic neumějí, budou jezdit jako bozi a vy se někde vyválíte. Ale z toho si nic nedělejte, protože umět začnete až pak ... až jednou pojedete na plný kapky, pořádně se vyválíte a zůstanete na světě. Pak teprve nagumujete na ty vaší číze ty pravý kilometry. Ale pan otec byl průkopník ... a jezdí ještě?“

„Pořád, pane Fořtík, pořád. O ničem jiném se doma nemluví než o autech. Otec přisedlal na auta. Myslím, že táta si představuje i nebe jako planinu plnou aut a vraků, a až jednou umře, dostane v nebeské bráně vercajk a do věčnosti se bude moci v tom hrabat. Ale dřív? Ten nám dával zabrat. On byl otec tak trochu průvan a moje matka, tak jako každá matka, byla tak trochu na nervy, ale otec ji těšil: ‚Jen pojed', Maryško, ten vzduch, uvidíš, jak ti prospěje.‘ Tak jsme naskákali na mašinu, ale jen jsme předjeli několik potahů, už otec zapomněl na matčiny nervy a jen se přikrčil a vykřikl: ‚Targa Florio!‘ A už jsme to frčeli. Já jsem viděl matku jen v mlze, jak si tiskla bráchu na prsa a celou cestu prokřičela: ‚Francine, Francine, prokristapána, Francine!‘ Ale otec nepovolil. Tenkrát byla móda takovejch balounovejch plášťů ... a ten se nadouval a dělal otci takovej hrb, až ke mně, na tandem.“

„To jste to, Hrabal, fofrovali po těch silnicích? Vždyť to muselo mít mizerný péra?“

„A jak! Kór já na tandemu. Ten měl tuplovaný pérování, speciální péra, to byl tandem dělanej na míru, protože ředitel, s kterým si otec někdy vyjel, vážil metr-ák. To mi věřte, pane Fořtík, že jsem krajinu viděl, jenom když jsme se rozjížděli nebo spravovali. Jinak jsem celou cestu slzel, krajina byla jako nakulmovaná, ty pole a lesy jen brněly.“

„Hmm ... tedy váš pan otec byl těžkej grand, co?“

„U nás kluků ano, ale u matky ne. To když jsme někam dojeli a zastavili, tak místo abysme se těšili Babiččiným údolím nebo Českým rájem, tak já jsem zvracel a matka ležela v sajdkáře zvadlá a blábolila: ‚Proč jsem jen jezdila, proč jsem jen jezdila!‘ A jedla prášky. To bylo právě to, že matka si vybírala z takovýho vejletu jen všechny ty skutečnosti, který vedou do nemocnice nebo na hřbitov, a otec zase jen to, co vedlo rovnou na slavný závodistiště Targa Florio. Tak jsme se vždycky v krásný krajině dali dohromady, ale nazpátek to samý. Otec nejdřív slíbil a přísahal matce, že pojedje pro rodinné potěšení, ale za čtvrt hodinky ho jízda inspirovala a už jsme letěli krajem zase jako přízraci. Totiž on se otec jinak nebavil.“

„Tak už jsem dokouřil. Vemte si to a pojedem!“ řekl instruktor.

Stáhl jsem motocykl ze stojanu a botkou jsem ten stojan zacvakl do pér.

„Tak abysme si to zopakovali, Hrabal. Nejdřív otočíme klíček ve spínací skříňce a řadení rychlosti je tady trochu jinačí než na tý vaší číze.“

„Já ještě na ní nejezdím ... vždyť nemám zkoušky.“

„Vím, ale teďka mluvím akademicky. Tedy, jednička nahoru, dvojka, trojka a čtyřka dolů, a když zasouváte rychlosti, lepší je to tam tak vcvaknout. A rozsviňte si světla!“

Našlápl jsem péráka, přehodil nohu a otočil hlavu.

„Už sedíte, pane Fořtík?“

„Už, ale vidíte, chcíplo vám to. Víc přidat plynu při rozjíždění, víc plynu a pomalu spouštět spojku. Tak to znovu našlápněte ... ale nechytne vám to!“

„A jo! Mám tam jedničku,“ zarděl jsem se, nártem jsem tam dal neutrální a pak nastartoval. Mašina zahřměla a já měl pocit, že se na mě dívá celá ta večerní Praha, i když zrovna nikdo nešel. A když jsem tam dal jedničku, sladce se se mnou zatočil svět.

Pan Fořtík se za mnou naklonil a šeptal mi: „Jen, Hrabal, klid ... přidejte plyn, teď se otočte, jestli něco nejede za námi... ukažte rukou, že se zapojujete do proudu ... a pouštět spojku ... tak, a teď zahnete doleva. A dejte si tam dvojku! A hned přibrzdíme, rozhlédneme se, je tady trojúhelník, a pojedeme doprava. Kaprovou. Ukažte rukou ... víc, víc! Pořádně, takhle to vypadá, jako když se drbete na koleně nebo že vám spadl podvazek ... ztratili jsme rychlost, jen si tam dejte jedničku a hned dvojku, trojku ... jen tak vřuknout podrážkou ... a kolem Nový radnice na Rynek, ukažte rukou, že zahnete k orloji, a hned dáváme bacha, jestli se něco nepřizene z Pařížské ... tak. A na koleje vjíždíme pevněji, kór po dešti... to jsme hned na dlažbě ... a zahnete náměstím doleva. Pozor! Nic nejede v protisměru, ani kolejový vozidlo za námi ... a teď zahnete do Dlouhý třídy ... Ale jestlipak jste se taky s panem otcem někdy vymázli?“

„Na laurince ne ... až pak na bavoráčku sedmpade ... Na laurince se vymazoval otec sám ... matka na dlouhý štreky už neměla nervy, tak jsme si tam dojeli vlakem a otec že za námi dojede na motorce. Ale nedojel nikdy. Tak jsme čekali v Brně, ale otec přijel vlakem s rukou na kšandě a se zavázanou hlavou, ale ne zvadlej... smál se! Že někde za Bítovem vletěl do kostela, do sakristie...“

„Oho! A do sakristie? To ani já ne! Ani se mi o tom nezdálo. Ale teď dobře, hodil jste tam pro strejčka jedničku. A zahnete doprava ... po Revoluční je volno, tak přidat, přidat! Na křižovatce je lepší mít mašinu pod párou ... je to trapný, když vám to chcípne. Tedy má poklona panu otci, má uctivá poklona ... a jezdil dál?“

„Ano, pane Fořtík, a jezdil si dál, ale tím nebezpečněji, pořád ten stíhací závod. Jindy jsme zase jeli napřed do Skutče vlakem a otec že za námi dojede s nějakým strojníkem. Ale zase přijeli bez motorky, vlakem, a zase samý flastr. To vlítli do kravského potahu. A když přijeli, liboval si táta a smál se: „Však uvidíte, já jednou dojedu!““

„Dejte si tam, Hrabal, jedničku ... a teď uhneme doprava a teď mlčet... u Re-
prezentáku je to všelijaký. Taky si pamatujte, že motocykl, to je mýtus, čím víc vás to dofláká, tím víc k tomu lnete, rozumíte ... pravej mužskej ... Ostatně to poznáte sám, co to je, až budete ležet někde v noci s přeraženou nohou v příkopě ... k tý elektrice ne tak blízko! Nějakej pitomec z ní vyskočí ... a co říká předpis? Jakže máte jet?“

„Na bezpečnou vzdálenost a abych mohl kdykoliv zastavit.“

„No tak, Hrabal, proč to po Příkopech tak perete? Zahoukejte! Tady v těch místech jsem se vyválel se žákem, zrovna tak jako vy mi zajel na koleje a zlomil si klíční kost. Proto, Hrabal, pořád koukat, ne co zrovna hrozí, ale koukat i na to, co by mohlo hrozit! Pořád sledovat lidi ... s lidma to je – blik! ... a už je to. Ovšem musíte mít štěstí, bez štěstí je riskantní si po Praze i vyjít. A teď zahnete nahoru na Václavák ... světla signálů už nesvítějí... dejte si tam jedničku ... ano, je volno a jedeme nahoru středním proudem! Tak pan otec si užil s laurinkou, měli byste mu ji dát jednou na hrob jako pomník ... teď nehovořte, teď ne, teď je křižovatka Vodičkovy ulice ... Tak už ji máme za sebou ... no?“

Miroslav Holub

Stručná úvaha o potopě

Byli jsme odkojeni představou, že
potopa jest, když
voda stoupá přes všechny meze,
zaplavuje luhy i háje, pahorky i prahory,
místa přechodného i trvalého pobytu,

takže
mužové, ženy, zasloužilí starci
i dítka kojeňátka, jakož i zvíř polní a lesní,
žoužel a pišišvoři
tísní se na zbylých skalínách
poklesajících do ocelových vln.
A jen nějaká ta archa... a jen
nějaký ten Ararat... Kdo ví.
Zprávy o příčinách potop se podivně
různí. Sama historie pak jest věda,
založená na špatné paměti.
Takový způsob potopy beřme na lehkou váhu.

Skutečná potopa
vyhlíží spíše jako louže.
Jako něco bahna ve vůkolí.
Jako sáknoucí necky.
Jako ticho.
Jako nic.

Skutečná potopa jest, když nám jdou
bublínky od úst,
a my si myslíme, že to jsou
slova.

Ze sbírky Naopak

Ve zvláštním salonku Nového Pentagonu seděl generál Weider, vesmírem zocelený muž, a kongresman Brant.

„To je, pánové, Myron Aub,“ oznámil programátor první třídy dr. Shuman. Brant i generál si se zvědavostí prohlíželi malého mužika s hlavou jako koleno. Mužik si nervózně proplétal prsty. Ještě nikdy se nedostal do blízkosti tak vysokých představitelů. Byl jen stárnoucím technikem nízké třídy. Před časem neprošel testy a zapadl do vyjetých kolejí nekvalifikované práce. Za všechno mohl jeho koníček, o kterém se velký programátor nějak dověděl a teď kolem něj ztropil takový hrozný povyk.

„Aube! Kolík je devět krát sedm?“ Aub na okamžik zaváhal. V jeho bleďých očích zableskl náznak strachu. „Šedesát tři,“ odpověděl.

Kongresman Brant nadzvedl obočí. „Je to správně?“

„Zkontrolujte si to sám, pane kongresmane.“

Kongresman vytáhl kapesní počítačku, dvakrát fukl a pohlédl na výsledek. „On je eskamotér?“

„Něco víc než to, pane kongresmane. Aub si zapamatoval několik operací a pomocí nich počítá na papíře.“

„Papírový počítač,“ divil se nevěřičně generál. Úplně ho to zmátlo.

„Ne, pane generále,“ vysvětloval trpělivě Shuman. „Žádný papírový počítač. Prostě list papíru. Byl byste tak laskav a řekl nějaké číslo?“

„Sedmnáct,“ řekl generál.

„A vy, pane kongresmane.“

„Dvacet tři.“

„Děkuji. Aube, znášob ta dvě čísla a ukaž pánům, jak to děláš.“

„Ano, pane programátore,“ přikývl Aub. Vylovil z jedné kapsy košile malý blok a z druhé malířské vlasové pero. Nakrabatil čelo a dal se s námahou do malování nějakých značek na papíře.

Generál Weider ho ostře přerušil. „Ukažte mi to!“ Aub mu podal papír a Weider prohlásil: „Hm, to vypadá jako číslo sedmnáct.“ Kongresman Brant souhlasně přikývl: „Máte pravdu, ale podle mě může čísla z počítačky okopírovat kdokoli. Myslím, že bych sám svedl docela obstojnou sedmnáctku a ani bych to nemusel dlouho nacvičovat.“

Aub třesoucí se rukou pokračoval. Nakonec tiše prohlásil: „Výsledek je tři sta devadesát jedna.“

Kongresman vytáhl svou počítačku podruhé. „U všech všudy, je to tak. Jak to uhádl?“

„Neuhádl to, pane kongresmane,“ odpořoval Shuman. „On ten výsledek vypočítal. Vypočítal ho na tomto listu papíru.“

„Blbost,“ vyjel netrpělivě generál. „Počítač je jedna věc a nějaké značky na papíře druhá.“

„Podej vysvětlení, Aube,“ poručil Shuman.

„Ano, pane programátore. – Takže, pánové. Napišu na papír sedmnáctku a hned pod ní třia dvacítku. Potom si řeknu: sedm krát tři –“

Kongresman vysvětlování přerušil: „Tak moment, Aube, mělo to být sedmnáct krát dvacet tři.“

„Ano, já vím,“ přisvědčil mrňavý technik horlivě, „ale já začínám tím, že si řeknu sedm krát tři, protože tak se to dělá. Takže sedm krát tři je dvacet jedna.“

„A jak jste přišel na tohle?“ zeptal se kongresman.

„Prostě si to pamatuju. Na počítače je to vždycky dvacet jedna. Spoustakrát jsem si to ověřil. Vždycky mi vycházejí správné odpovědi.“

„Tak pokračujte.“

„Napišu tedy dvacet jedna. Jednou tři je tři. Napišu tedy tři pod dvojku z jednadvacítky.“

„Proč pod dvojku?“ vypálil kongresman Brant.

„Protože –“ Aub bezmocným pohledem prosil nadřízeného o pomoc. „To se dá těžko vysvětlit.“ Shuman zasáhl: „Měli bychom snad pro začátek přijmout jeho práci jako celek a podrobnosti později přenechat matematikům.“ Brant se uklidnil. Aub pokračoval: „Dostaneme tři sta devadesát jedna a to je výsledek.“

Na okamžik zavládlo ticho a pak se ozval generál Weider: „Já tomu nevěřím. Předvádí nám tu nějaké podivné kejkle, vymýšlí si čísla, násobí a sčítá je jednou takhle, podruhé onakhle, ale já tomu nevěřím. Je to příliš složité, aby to mohlo být něco jiného než podfuk.“

„Ale to ne, pane generále,“ zpotil se Aub. „To jenom vypadá tak složité, protože na to nejste zvyklí. Po pravdě řečeno jsou tahe pravidla velice jednoduchá a platí pro jakákoli čísla.“

„Jakákolí čísla říkáte?“ Vytáhl vlastní počítačku, přísně jednoduchý armádní model, a namátkou na něm vytkal několik čísel. „Nakreslete si na papír pětku, sedmičku, trojku a osmičku a teď sedmičku, dvojku, trojku a devítku a teď mi tahe dvě čísla znásobte!“

„Bude to chvíli trvat,“ zachvěl se Aub.

„Počkám,“ řekl generál. Aub se ponořil do práce, až se celý nahrbil. Potřeboval další a další listy papíru. Generál konečně vytáhl hodinky. „Tak už jste dočaroval, techniku?“

„Jsem skoro hotov, pane generále... Tady je výsledek, pane generále. Čtyřicet jeden milion, pět set třicet sedm tisíc, tři sta osmdesát dva.“

Generál Weider se pochybovačně usmál. Zmáčkl tlačítko násobení na své počítače a nechal čísla dovířít. Pak vytřeštil oči a unikl mu překvapený výkřik: „U všech galaxií, ten chlap má pravdu!“

Prezidenta Zemské federace navštívil kongresman Brant, předseda Výboru pro financování armády, v době, kdy válka s Denebem se z počáteční fáze velkorysých přesunů a široké popularity mezi obyvatelstvem vytratila do ubohoučkových manévřů a nespokojenost na Zemi rostla.

„Počítání bez počítače,“ prohlásil netrpělivě prezident, „to je samo o sobě protimluv. Je to zajímavá společenská hra, ale jaký to má užitek, prosím vás?“

„Jaký užitek má novorozené, pane prezidente? Prozatím to žádný užitek nemá, ale copak nevidíte, že tudy vede cesta k osvobození od strojů? Nezapomeňte, pane prezidente, že válka s Denebem je válka mezi dvěma počítači. Jejich počítače sestojí neproniknutelnou protiraketovou přehradu proti našim řízeným střelám a naše sestrojí podobnou přehradu proti jejich střelám. Jakmile postupíme o krok vpřed v účinnosti našich počítačů, postaví i oni, a tak jsme dospěli k té nevýnosné rovnováze, která trvá už pět let. Teď máme v rukou způsob, jak předstihnout počítač, obejít ho. Spojíme strojové počítání s lidskou myšlenkou... Nedovedu předpovědět, jaké to bude

mít důsledky, ale určitě budou nedozírné... Dr. Shuman tvrdí, že teoreticky neexistuje nic, co by počítač mohl udělat a lidský mozek ne.“

Prezident se nad tím zamyslel a řekl: „Když to tvrdí Shuman... Ale jak může v praxi někdo vědět, jak pracuje počítač?“

Brant se usmál. „Vypadá to, že kdysi dávno sestrojovali počítače přímo lidé. Šlo přirozeně o jednoduché stroje, protože to bylo ještě předtím, než došlo k racionalizaci a než se k navrhování počítačů začalo užívat zase počítačů. Konečným technikem Auba zřejmě bylo rekonstruování některých z těch starobylých zařízení. Přitom prostudoval jejich pracovní postupy a zjistil, že je umí napodobit.“

„To je fantastické!“

Příběh sedmnáctiletého studenta je situován do poloviny 21. století. Chlapec Armin, jeho matka a sestra Géza jsou obklopeni vyspělou technickou civilizací, musejí však překonávat osamělost a odcizování v mezilidských vztazích. K dramatickým okamžikům příběhu patří líčení katastrofálních záplav, během nichž Armin ztrácí matku.

ŽIVOTJEJENNÁHODÁ

Ležím, obličej vtisknutý do polštáře na mámině posteli, nos plný její vůně. Ještě včera tu spala. Ještě včera ráno se polštáře dotýkaly její vlasy. Pak zazvonil budík. Vstala. Šla dolů do kuchyně uvařit kafe a připravit nám snídani. Mluvili jsme o počasí. O tom, že k ní přijdu na oběd. O Géziných šatech. Poslouchali jsme rádio. Máma meditovala: Jsem moře, jsem moře, jsem moře...

Otřesu se. Polštář voní jablečným šamponem a máminým nočním krémem. Naplácala si ho na obličej každý večer hromadu. Aby zůstala dlouho mladá. Hezká.

Když jsem byl menší, pozoroval jsem ji někdy, jak si masíruje krk a ramena masážním strojkem. Dívala se přitom do zrcadla a mhouřila oči. Jako by se ptala sama sebe, co má ta stranově převrácená žena za zrcadlovou plochou společného s ní. Občas, když mrkla, nechala víčka delší dobu spuštěná. Snad očekávala, že ta druhá mezitím odejde. Zmizí. Vytratí se z jejího života.

Jindy křičela. Zuřila. Házela věcmi. Nedokázala ovládnout výbuchy vzteku nad zmařenou kariérou. Nad troskami svých vztahů. Nad naší finanční situací. Ale taky se smála. Dřív. V dobách Juliána „Pěvce“. Tehdy často zpívala. Jednu českou písničku si pamatovala ještě z dětství. Od babičky. Naučila mě z ní refrén:

Životjejenáhodá,
jednoujsidolé ajed nounahoře,
životplyné jakvodá
asmrtje jakomoře!

Když jsem se jí ptal, co ta slova znamenají, říkala, že se to nedá přeložit. Že je to potápané jako všechny české písničky. Že nad tím nemám přemýšlet, že mám zpívat. Pak že možná ucítím, co to znamená.

Zkusím to. Potichu začnu zpívat do polštáře:

Životjejenáhodá...

Nepochopitelná slova se ze mne hrnou čím dál rychleji, divočeji, neovládaněji... jednoujsidolé ajed nounahoře,

životplyné...

Nejednou mám pusy plnou slin, drkotají mi zuby a v krku mě škrábe, jako by mi do něj někdo nasypal písek. Ještě chvíli se pláči bráním, ale pak ve mně něco povolí, rozletí se jakási branka a já mám co dělat, abych si stačil nacpat do pusy cíp prostěradla a udusit jím křik, který se ze mě dere. V několika vteřinách mám obličej zmáčený slzami. Hrnou se mi do očí jako vody Vezery z prolomené hráze. Berou s sebou všechno, co se jim staví do cesty: úzkost, nahromaděnou bolest, stres. Brečím a cítím podivnou, hlubokou radost. Nehledám pro ni jméno, nepátrám, odkud se vzala. Brečím. Je mi dobře.

* * *

CO NEVYSLOVÍME

Co bylo první, když jsi ji tam našel?

Nepamatuju se.

Strach?

Spíš lítost.

Nad ní?

Nad sebou. Že už nemám šanci jí říct.

Co?

Nepamatuju se.

Lžeš.

Všechno, co jsem kdy neřekl. Že jsem měl rád, když mi stříhala vlasy – i když jsem se vždycky bránil. Že jsem se chystal vydělat pro ni spoustu peněz. Že jsem se mockrát pokoušel nakreslit ji. Nikdy se mi to nepovedlo. Že jsem jí tajně vyhazoval nikotinky. Že jsem ji kdysi dávno přistihl na kolenou a dodnes nevím, jestli spadla nebo se modlila. Že jsem nenáviděl pohledy, kterými si mě pokradmu měřila a viděla přitom mého otce. Že jsem se jednou v noci vzbudil křikem; volala ze spaní: Špatně! Ještě jednou od začátku! Že nevím, či to všechno byla vina.

Neotáčej se, chci vidět, jak brečíš!

Nebrečím.

Lháři!

Zpívám.

To je totéž.

č. 1

A zase jaro... Bagry, pily
strom, jež už včely neopylí...
rozvil se květ... Na sřátém kmeni!
ještě to neví, že už není!

č. 2

Dům ve tmě, v domě tma, dům na samotě
a ve tmě já, a ve mně tma; sám v domě
na klíně chovám týden mrtvé kotě
- zemřelo steskem, asi dva dny po mně

č. 3

Dny tropické a noci chladné
večer si musím přitápět
když na mne chlad a úzkost padne...
smráká se v devět, svítá v pět
A dál jdou dny a dál jdou týdny
jdou do prdele navždycky
a s nimi i můj život bídný
jež žít je úděl nadlidský

č. 4

Ne, nechci nic... Jen se mi stýská po tvém hlase
(ozvěna tvého jména tichem rozlehla se...)
až do smrti jsem čekal na tvůj telefonát!
a čekám pořád... Víc už ale nelze skonat

č. 5

Konečně roztály květy zla na okně
ptačí zpěv jinak zní... tak nějak barokně
– zima je v prdeli! Teď spěje jaro k ní
po hrůzách gotických horory barokní

č. 6

Čas všechno vyléčí, tak jaké copak...
krása se promění v přesný svůj opak
srdce se zastaví a mozek vypne...
z hlediska věčnosti docela vtipné

č. 7

Advent
Co samo nezhyne, to lidé povraždí...
sněhem se ubírám k vzrostlému smrku
balíček s provazem nesu si v podpaždí
vánoce na krku, vánoce z krku

č. 8

Jsem asi jinej, toť můj cejch
s nímž v klauzuře má duše úpí
... většina lidí není zlejš
jsou jenom blbý. Hnusný! Tupý!

KRCHOVSKÝ, Jiří Hašek : Tak ještě jedno jaro tedy : Vybor
z tvorby 1979-2015. (2015)